

Рідну мову українців міняють на російський газ?

Віктор Янукович напередодні візиту до Москви пообіцяв Росії, що Україна ухвалить закон про дві державні мови. В ексклюзивному інтерв'ю ІТАР-ТАРС нінішній гарант Основного Закону послався на світову практику: “Багато європейських країн мають двомовність, три мови державні і живуть нормально, спокійно. Тому ми пішли цим шляхом. Тобто, використовуючи практику, яка є в Європі, де прийнята Хартія про мови”.

Ці міркування буквально підірвали суспільство: їх коментують громадські й творчі організації, політики, громадяни України.

ЗАЯВА

Центрального правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

Мова — фундаментальний аспект буття кожної нації. Саме тому вона є підвалиною кожної держави, духом і буквою абсолютної більшості конституцій європейських держав (у Франції — французька, в Італії — італійська, в Німеччині — німецька). Конституція України цілком логічно і вмотивовано віднесла мову до засадничих статей Основного Закону новітньої Української держави.

Чому ж саме гарант Конституції збурує в Україні суспільні настрої, намагаючись розв'язати мовне питання в антиконституційний спосіб? Чому ж укотре, всупереч здоровому глузду, всупереч розвитку історії в нашій державі й далі має зберігатися мовно-культурний колоніальний стан, та ще й бути законодавчо “врегульованим”: “Закон зареєстрований (Закон Симоненка, Гриневецького, Єфремова?), он будет рассмотрен и принят”? В. Ф. Янукович від імені української нації аргументує, чому він буде “принят”: “В этом заинтересована Украина, ее население, говорящее в основном на двух языках: на украинском и русском”. Надання державного статусу іншій мові фактично заперечує право українців на власну Державу. В преамбулі до Конституції зафіксовано, що Україна — держава Української нації, а в 10 статті зазначено, що державною мовою в Україні є українська.

Фото Олеса Дмитренка

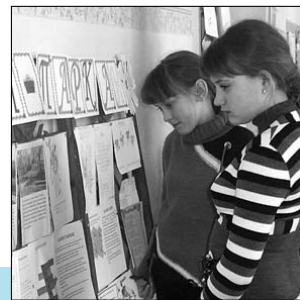
Не будемо торкатися проблеми двомовності, її наслідків, а відсилаємо автора цих висловлювань та його прибічників і радників до вчених Гумбольта та Потебні. Зауважимо, що та Україна, якою тепер керує В. Ф. Янукович, поставила як незалежна держава через прагнення її народу вберегти себе від тотальної денаціоналізації, фізичного знищення, імперської нівелюції, якої зазнавали українці впродовж сторіч. Українська мова — не лише конституційний атрибут держави, а й її консолідуючий чинник. Викривлене уявлення про практику двомовності чи тримовності свідчить про абсолютну непоінформованість Президента, якому швейцарський досвід підсунули “як європейсько-зразковий”, забувши нагадати про те, що Швейцарія — поєднання різноетнічних історичних земель, тому Швейцарські кантони різномовні. Звертаємося до групи радників Президента, нехай вони розтлумачать конституційний термін — “унітарність”, який є не випадковим в Конституції України. Наша нація впродовж віків формувалась як моноетнічна, в яку з перебігом часу вкраплювалися інші етноси. Через те,

згідно з переписом, абсолютну більшість населення України становлять українці. Російськомовні громадяни нашої держави визнають себе українцями і бажають, аби їхні діти і внуки вивчали українську мову, про що переконливо свідчать протести батьків проти закриття українських шкіл у Донецькій та Луганській областях. Європейська хартія регіональних та міноритарних мов покликана захищати загрожені мови національних меншин не за рахунок витіснення мови державної.

Тож висловлювання Президента України в інтерв'ю, яке він дав заступникові Генерального директора ІТАР-ТАРС Михайлові Гусману, є, на наш погляд, безвідповідальними. За 20 років незалежності Україна не мала міжнаціональних конфліктів, а подібні висловлювання провокують такий конфлікт. Адже права українців суттєво обмежуються, підвалини Української держави під загрозою демонстрації, що можна трактувати як загрозу національній безпеці України. Бо дві державні мови — це дві держави.

19 березня 2012 року
м. Київ

Захищаємось, а пора наступати!

2–5

Знайомтесь: Максим Маурітссон

6

Про книги, надіслані в “СП”

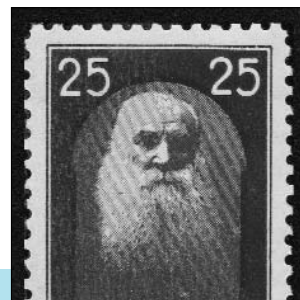
8–9

Микола Лисенко в Каневі

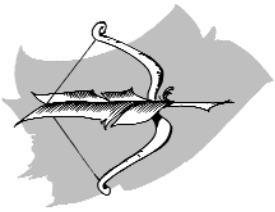
12

Марки і духовність

15

2 Гаряча тема

“Активна позиція всіх українських громадян, які разом здатні захистити конституційний статус української мови, — це червона межа для влади”.

Заява про двомовність — пряме продовження «харківських капітуляцій»

Політична партія “Наша Україна” категорично засуджує наміри, озвучені Віктором Януковичем напередодні візиту до Росії про надання російській мові офіційного статусу в Україні. Про жодні реальні мовні, культурні чи об’єднавчі потреби нашого народу не йдеться.

За два роки влада нічого не зробила для покращення життя людей: шалено зростають ціни, а населення бідніше. Тому, сподіваючись втриматися при владі, Партія регіонів вирішила зіграти з власними виборцями у наперстки: замість ефектної соціальної та економічної політики громадянам свідомо підкидають мовну тему, яка розколює країну.

Заява про двомовність — це пряме продовження “харківської капітуляції”, щоб отримати прихильність Кремля в обмін на продаж своєї держави.

Мета запровадження двомовності полягає не в захисті прав російськомовних громадян, які мають всі можливості для використання російської мови, а в поверненні Україні до статусу російської колонії, в якій українська мова буде витіснена з офіційного вжитку.

Такі дії мають лише одне визначення: антидержавні й антиукраїнські.

Опір такій політиці — справа загальнонародна, яка не знає поділу на політичні партії чи переконання. Активна позиція всіх українських громадян, які разом здатні захистити конституційний статус української мови, — це червона межа для влади.

Спільно з усіма політичними і громадськими партнерами ми ініціюємо загальноукраїнські акції на захист української мови і єдності нашої держави.

Ми закликаємо політичні і громадські сили, які дбають про єдність країни, зробити все, щоб жодні антиукраїнські мовні ініціативи влади навіть не розглядалися в парламенті.

В’ячеслав КИРИЛЕНКО: “Янукович остаточно визначився з пріоритетами”

Заяви Януковича про другу державну мову чітко засвідчили — влада остаточно визначилася щодо своїх пріоритетів. Про це заявив лідер партії “За Україну!” В’ячеслав Кириленко.

“Янукович не бачить європейської України із демократичними правами й свободами та достойним рівнем життя. Курс цієї влади — Євразійський союз Путіна”, — зазначив політик. Він наголосив: це знакова заява, яка засвідчила, що наступні кроки влади — згортання демократичних процесів, підготовка до фальсифікації парламентських виборів й подальше дистанціювання від Євросоюзу, яке призведе до ізоляції України.

“При цьому уже йде повне згортання українського гуманітарного простору. Саме тому Табачник, який нищить українськомовний освітній простір, отримав міністерства недоторканності, і тому ми знову чуємо заяви Януковича про державний статус російської мови”, — підкреслив він.

На переконання В’ячеслава Кириленка, єдиний спосіб протистояти цим загрозливим процесам — об’єднання всіх патріотичних сил: “Зупинити процеси здачі українських інтересів можна лише об’єднанням опозиції й перемогою на осінніх парламентських виборах”.

Володимир ЛИТВИН заявив, що обіцянку Януковича неможливо виконати

Ініціативу щодо надання російській мові статусу другої державної неможливо реалізувати на практиці. Про це сказав на брифінгу після погоджувальної ради спікер Володимир Литвин.

Він нагадав, що мовний статус України визначений 10 статтею Конституції, а “для того, щоб змінити перший розділ Конституції, треба мати від самого початку не 226, а 300 голосів”. Крім того, для внесення відповідних змін необхідно зареєструвати законопроект, якого на сьогодні немає, але який повинен прийматися впродовж двох сесій парламенту. “Тому проблема ця не може бути реалізована в практичній площині. Ініціатива є, і вона має право на існування, утім, як і всі інші”, — сказав Литвин.

Навіть за радянських часів українська мова “була представлена більш потужно, ніж зараз”. “Я вчора був на книжковому ринку на Петрівці і можу сказати, що 99,9 % книжок видано російською мовою”, — сказав він.

Юлія ТИМОШЕНКО обурилася

Юлія Тимошенко вважає обіцянку двомовності лише передвиборним ходом Віктора Януковича. Про це вона написала з Качанівської колонії, повідомляє її сайт.

“Шоразу напередодні виборів Янукович дістає цю ідею зі своєї комори обіцянок, обтрушує її від нафталіну і нав’язує частині країни... Я про двомовність: “свіжу”, “нову”, а головне — дуже актуальну для сучасної України ідею Януковича”, — зіронізувала вона.

“Для мене очевидно, що чергова обіцянка Януковича свідчить лише про набилення парламентських виборів, на яких команді “професіоналів” буде просто нічого запропонувати людям”, — заявила Тимошенко.

Вона закликала однопартійців розтлумачити виборцям, що це лише піар-хід. “Ми не повинні допустити, щоб Янукович з його бандою знову пройшов до парламенту, цинічно виставивши технології у делікатному, чутливому, а для багатьох із нас — святому питанні мови, — звернулася Тимошенко до соратників. — І розрадою у цій ситуації для нас може бути лише те, що хронічне невиконання обіцяного — єдиний пункт програми, який президент і партія влади виконують бездоганно”. Тимошенко також порадила можновладцям, яких так хвилює питання двомовності в Україні, вивчити спершу українську.

Анатолій ГРИЦЕНКО, голова Комітету ВР України з питань національної безпеки і оборони, лідер партії “Громадянська позиція”:

— Янукович дістав свій останній патрон: русский язык будет государственным!

Росія тут ні до чого, стосунки з Путіним Янукович у принципі не може покращити: вони виховувалися по різні боки колючого дроту. Ця заява для внутрішнього споживання. Зовсім погано на об’єднаному регіональному “Титаніку”, якщо Янукович уже дійшов до мови-язика — на кампанію—2015 геть ніякого креативу не залишилося. Очевидно, Президент уже визначився: на другий термін він не піде. То й добре, однієї п’ятирічки покращення з українців досить. Після заяви гаранта народ збурився, Інтернет кипить, — а дарма! Може, забули, що за сім років Янукович сім разів свою позицію щодо мови-язика змінював на 180 градусів?! Народ уже дізнався, і на півдні-сході теж, хто такий Янукович, і з мовою, і з языком... Тож його останній патрон — холостий.

*“Українська правда”
www.pravda.com.ua*

Ностальгія за імперським батогом

Петро АНТОНЕНКО

Ні автор, ні учасники обговорення не приховували, що при постійних екскурсах у минувшину акцентуються події останніх років. Суть в ідейній, якщо хочете — навіть агітаційній спрямованості книги. То що ж в її основі?

Академік П. Толочко зазначив, що після набуття Україною незалежності різко змінилися наголоси в осмисленні нашої історії. Якщо раніше панувала її ідеологізація, то згодом настав час міфологізації. Маємо ніби дві українські історії: одна — спільна з Росією і Білоруссю, друга спільна з Польщею, Заходом. Далі академік повторив свої відомі тези про те, що не все так погано було в Україні в часи її входження до складу Російської імперії. Говорячи про сьогодення, Толочко зазначив, що він прихильник східної, тобто проросійської інтеграції. Бо західна, європейська, складніша для України: “Шлях у Європу — це не економічна інтеграція, а цивілізаційна. Ми на цьому шляху повинні будемо попроситися з багатьма нашими цінностями”. Що ж, сказано відверто: російсько-азійські цінності декому ближчі.

Академік Толочко пропонує три орієнтири. Перше — потрібно припинити “етнізувати” історичні процеси, бо на нашій землі були різні етноси. Друге — ввести “нульовий” ідеологічний варіант. Це припинить протистояння по вектору Схід—Захід, зокрема війну пам’ятників, гасел, згладить ідеологічні конфлікти. Третє — запровадити федеративний устрій держави, який начебто відповідає історичному досвіду України. Загальна ідея — примирення, толерантність, мультикультурність, усе це, звичайно, в рамках

Зовсім не випадково, що з інтервалом у кілька днів у популярній медіа-точці столиці — агенції УНІАН відбулися дві акції, які інакше як відвертим антиукраїнським шабашем і не назвеш. “Герої” першої акції “засвітилися” й на другій, що тільки підтвердило враження кампанійщини. Презентація книжки скандально відомого Олеса Бузини “Воскрешение Малороссии” подавалася під соусом висування автора на Національну Шевченківську премію 2013 року. Цей примітивний і водночас нахрапистий антиукраїнський “історизм” — тема окремої розмови. Зараз же — про іншу презентацію, такого ж ґатунку. Про круглий стіл з нагоди виходу книги відомого історика, академіка Петра Толочка. І ця книга — російською мовою, назва її “Украина в оранжевом интерьере”.

української державності, яку академік начебто не заперечує.

Але більш відвертими й менш академічними були інші учасники круглого столу. Серед них чимало осіб, доволі відомих у певних колах носіїв певних ідей.

Так, політолог Михайло Погребінський заявив, що, згідно з новими опитуваннями, начебто аж 47 % наших громадян прагнуть піти в союз із Росією і Білоруссю. І взагалі, зазначив промовець, “ми не туди йшли. А висновків не робить і нинішня влада”.

Учасники презентації, прихильники нинішньої влади і її курсу, висловили чимало критичних слів на адресу цієї влади, мовляв, вона недостатньо проросійська.

Далі слово взяв Георгій Крючков. Так, той самий, один із лідерів Компартії України і партійної фракції у попередніх скликаннях парламенту. Цього разу він був представлений як “дійсний член Академії з проблем безпеки і оборони та правопорядку”, Росія, Москва. Пасажи російського представника говорять самі за себе: люди наприкінці 1980-х—на початку 90-х піддалися спокусі солодкого життя, але такого в державі вони не хотіли. (Зазначу, що **такого справді не хотіли в**

державі, керованій комуністами і посткомуністами). Злочин — судити історію. Нова влада обіцяла російську мову як другу державну, союз з Росією, “дебадеризацію” — нічого цього нема.

Володимир Корнілов, директор української філії Московського інституту країн СНД, заявив, що треба рекомендувати нову книгу Толочка як навчальний посібник для українських шкіл, аби “протистояти небезпечному в українських підручниках”. Звісно ж, “небезпечними” вважаються перші несміливі спроби відкрити і показати нам нашу українську історію.

Виступаючи відверто ностальгували за комуністичною, “дезінтеграцією” Радянського Союзу.

Як і на презентації “бузинівщини”, виринув блогер Олександр Чаленко: “Західноукраїнці — це інший народ. Я не хочу з ними жити в одній країні”.

Тему продовжив журналіст Володимир Скачко серією істеричних запитань: “Чи прапор України — жовто-блакитний? Чи тризуб — це Герб України? Відрікаймося від етнізму “українець”! Ми малороси”.

Було чомо порадити ще одному гостеві з Москви — Костянтин-

ну Воробйову. Він почав з приємної для нього і, очевидно, для присутніх новини. Досі очолюваний ним Російський центр науки і культури в Києві мав статус громадської організації. І ось днями парламент Росії ухвалив закон про надання таким центрам статусу державних закладів. Звісно ж, з відповідним фінансуванням і потужностями. Воробйов відразу ж пообіцяв, що його Центр випустить нове видання презентованої книги Толочка. (Очевидно, це і є мета Центру — культивування антидержавницької видання в Україні).

Можна довго полемізувати з Толочком і учасниками круглого столу. І, вислуховуючи їхні тези про союз з Росією, читай — влиття в неї, про те, що Крим не український, що перебування в Російській імперії і Радянському Союзі — чудовий період для України, апелювати до державних політиків, учених, які могли б дати відсіч цьому шабашеві. Час приспів, шановні!

Стосовно “нульового варіанта”, концепцій “загального примирення”, “недопущення перегляду історії”, то у мене до академіка й учасників столу тільки одне запитання: чи повинні ми забути про мільйони жертв комуністичного режиму, перетворити ці злочини на “нуль”?

А щодо претензій учасників круглого столу, що нинішня влада ніяк не надасть російській мові статусу другої державної, повільно веде нас у новітні імперії, то ці бідання на владному Олімпі було почуто. За кілька днів після круглого столу ми почули заяву президента Януковича про потребу надати російській мові статус державної і про те, що йому заважають кордони з Росією.

Тож подібні “презентації”, оте масове виповзання на весняне сонце всього антиукраїнського, прокомуністичного є спланованою прелюдією до подібних кроків влади.

Українська народна партія

О. ФОМУШКІН: “За допомогою “мовної карти” Янукович намагається вплинути на електорат”

“Дістаючи “мовну карту” напередодні виборів, Віктор Янукович сподівається вплинути на проросійський електорат, аби підняти доволі низький рейтинг Партії регіонів”, — так голова Кримської організації Української народної партії Олег Фомушкін прокоментував заяву Президента, що Україна найближчим часом ухвалить закон про дві державні мови.

Фомушкін також зазначив, що “дивують не голослівні заяви гаранта, а заголовки деяких кримських ЗМІ, які підхопили ініціативу, запевняючи, що російська мова найближчим часом отримає статус державної, а кримчани на це купуються”.

“Ця заява Президента викликала сумніви не лише у мислячих громадян, а й навіть у керівника парламентської фракції Партії регіонів Олександра Єфремова, а також у Голови Верховної Ради Володимира Литвина, які не бачать можливості для ухвалення парламентом рішення про державний статус російської мови. Сподіваюся, що і кримчани скептичніше ставитимуться до подібних висловлювань”, — підсумував лідер кримської УНП.

Крим

А. СОКОРИНСЬКИЙ: “Янукович у Москві таки обіцяв двомовність, а потім злякався протестів”

“Пояснення Президента, що він говорив не про державний, а про регіональний статус російської мови — погане виправдання”, — вважає голова Дніпропетровської організації Української народної партії Анатолій Сокоринський.

Політик наголосив: “ІТАР-ТАРС на весь світ розповсюдив текст, у якому йшлося саме про прийняття закону, який передбачає двомовність. А такі тексти **завжди** узгоджуються з прес-службою”, — наголосив Сокоринський.

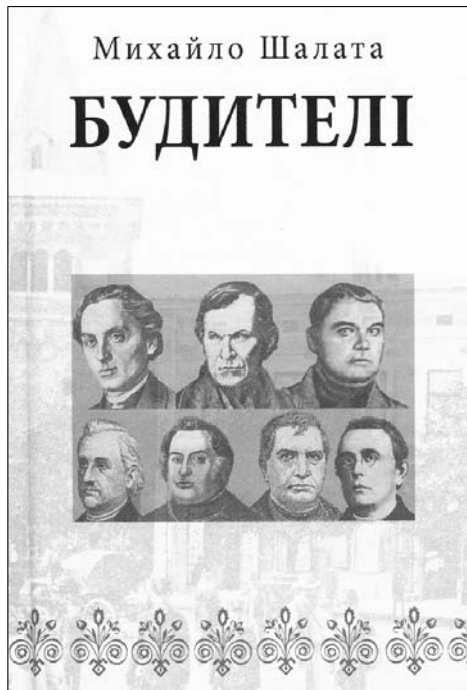
“Якщо ІТАР-ТАРС перекрутив слова Президента України, відповіддю на таку провокацію мало б бути рішуче офіційне спростування, проте його немає”, — підсумував голова обласної УНП. Тобто, на його думку, “найбільш вірогідним є те, що Янукович у Москві таки обіцяв двомовність, а потім злякався протестів”.

Дніпропетровськ

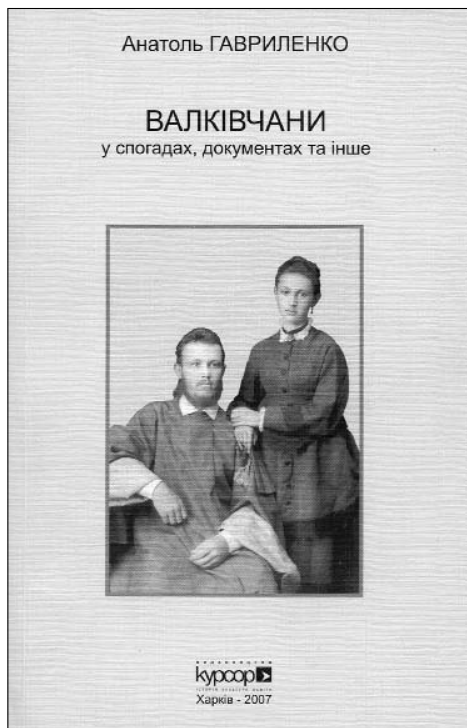
Євген БУКЕТ

До редакції “Слова Просвіти” надходить краєзнавча література з усіх кутків України. Так, нариси про “Руську Трійцю” та її послідовників надіслав нам Михайло Шалата з Дрогобича. Книжка “Будителі” побачила світ минулого року з нагоди 200-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича. Окрім життєписів видатних осіб, вона містить ще й низку їхніх творів.

Своїм землякам, мешканцям й уродженцям міста Валки на Харківщині присвятив книжку “Валківчани у спогадах, документах та інше” Анатоль Гавриленко. Цей збірник — оригінальний зріз історії поселення, де події розкриваються через долі його мешканців. Власне, переважна більшість матеріалу стосується XIX—XX століть. Читач знайде тут виписки і копії архівних документів, газетних статей, родоводи деяких мешканців, їхні твори, багату колекцію унікальних світлин. А. Гавриленку було і ще буде про кого писати, адже у Валках народилися письменник Петро Панч, оперний співак Микола Частій, генерал-хорунжий Армії УНР Михайло Пересада, один із керівників уряду УРСР Григорій Ващенко. Перебування у місті мало значний вплив на творчість і подвижницьку діяльність Григорія Сковороди, літератора XIX століття Івана Вернета, поетів Павла Грабовського і Василя Кулика, репресованого письменника Сергія Чмелюва, академіка-мовознавця Леоніда Булаховського та багатьох інших.

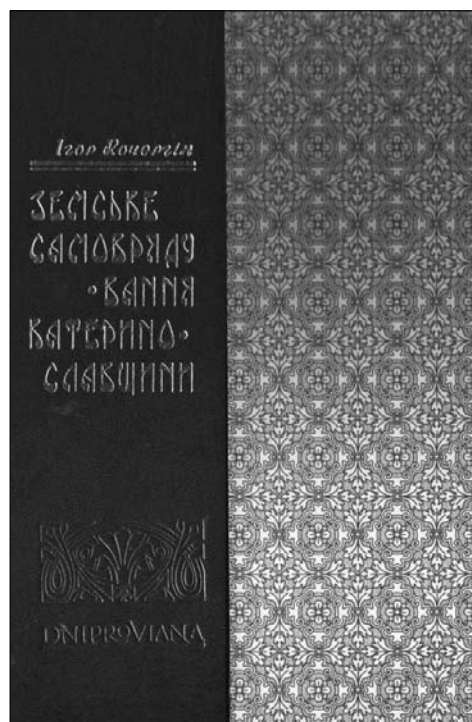
Минулого року побачила світ монографія історика з Дніпропетровська, голови обласної організації НСКУ Ігоря Кочергіна “Земське самоврядування Катеринославщини (персоналогічний вимір)”. Інститут земства виник у Катеринославі 1864 року і був ліквідований 1917-го. У моно-

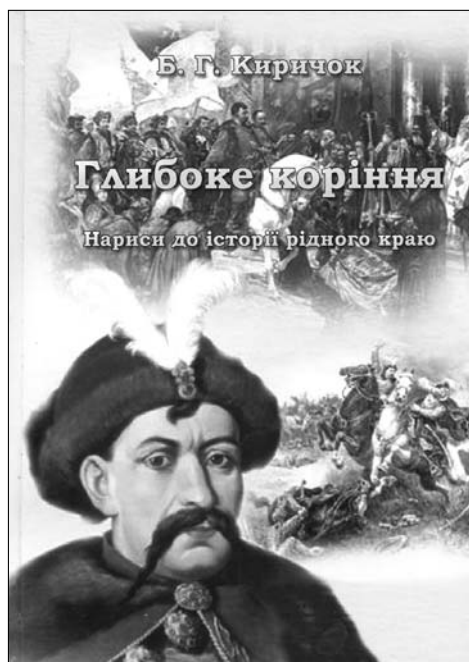
У час, коли українські справи були вкрай непевні, а проукраїнській діяльності ніхто не сприяв, семінаристи створили в Галичині гурток під назвою “Руська Трійця”, членів якого (М. Шашкевича, І. Вагилевича, М. Устияновича, А. Могилянського, Я. Головацького та ін.) Іван Франко згодом назвав “будителями народного духу”. Саме члени цього гуртка зачали на західноукраїнських землях національне відродження, завдяки якому ще й досі патріотизм галичан вважають чи не еталоном.

Іноді здається, що умови, в яких існує наша нація сьогодні, дуже схожі на 30-ті роки позаминулого століття, коли зародилося вищезгадане товариство. Українські патріоти дуже часто почуваються вигнанцями у своїй країні, а загнане у глухий кут соціальною політикою уряду населення перейняте лише виживанням. Але нація поступово пробуджується від кількасотлітнього сну. І “будителями” сьогодення постають люди, для яких любов до рідного краю стала сенсом життя.

графії через життя і діяльність голів Катеринославської губернської земської управи на базі значного масиву архівних та інших джерел висвітлено розвиток місцевого самоврядування. В основі книги — біографічні нариси про всіх десятих голів управи, проілюстровані малюнками й унікальними фотоматеріалами, більшість з яких опубліковано вперше. Тут подано багатий довідковий матеріал, зокрема поіменний склад управи за всі роки її існування, список друкованих робіт авторства голів Катеринославської губернської земської управи, повні тексти найважливіших листів, іменний покажчик.

Після виходу у світ 2008 року “Нарисів з історії Дмитрівки” учитель Борис Киричок вирішив ширше поглянути на історію рідного Бахмацького району Чернігівської області. Своїм славетним землякам він присвятив дві нові книжки: “Глибоке коріння” та “Товариш міністра”. Борис Гна-

тович — активний автор місцевої преси. Тож видання в публіцистичному стилі розповідають про понад сотню видатних людей, яких доля пов'язала з Бахмачиною, з Чернігово-Сіверщиною. Допитливий читач знайде тут інформацію і про українських гетьманів, і про академіків, і про першого й останнього Президента СРСР Михайла Горбачова. Книжки гарно проілюстровані, легко читаються і могли б стати родзинкою будь-якої бібліотеки, якби не традиційний для краєзнавчих видань мінімальний наклад.

Справжню енциклопедію рідного села “Медвинські скрижалі” презентували влітку минулого року на Богуславщині. У книжці представлено розвідки, мемуари, спогади, документи про історію с. Медвин. Вони різні за об'ємом, тематикою, літературним рівнем. Тут також є короткі життєписи непересічних медвинців, уривки з художніх творів, у яких згадується Медвин, списки людей, що загинули на фронтах Другої світової війни, були репресовані та закатовані більшовиками. Уклали збірку Анатолій Листопад і Петро Гогуля, для художнього оформлення використано роботи Олександра Нечитайла та Івана Чернишенка. Автори матеріалів збірки: Ярослав Борис, Павло Бочілов, Василь Василенко, Микола Василенко, Віктор Глушенко, Петро Гогуля, Василь Голосний, Юрій Горліс-Горський, Юрій Дивнич (Лавріненко), Сотник Дніпровий, Іван Дубинець (Дубина), Віра Завальська, Роман Коваль, Галина Ковальська, Віктор Король, Григорій Косинка, Микола Кравченко, Михайло Кузмінов, Борис Левченко, Ніна Левченко, Іван Лисняк-Рудницький, Анатолій Листопад, Лариса Листопад, Ліда Миколенко, Кость Місевич, Андрій Нечитайло, Вадим Охріменко, Володимир Перерва, Анатолій Путченко, Оксана Салата, Ніна Смоляр, М. Устенко, Ганна Шамрай, П. Шинкар.

Укладачам довелося добре попрацювати, доводячи до початкового вигляду дослідження Бориса Левченка “Про минувшину Медвина”, яке було написане 1966 року й опубліковане з численними виправлен-

нями та доповненнями відділу пропаганди та агітації Богуславського райкому компартії у районній газеті. Але чи не найбільше уваги у збірці приділяється вікопомному для медвинців 1920-му, року Медвинської республіки (дата початку повстання — 19 серпня — вибрана нині Днем села). До розділу “Рік 1920-й” увійшли широковідомий нарис І. Дубинця “Горить Медвин”, спогади одного з керівників повстанців М. Василенка “Мова про пережите” та ще вісім тематичних матеріалів.

Свої нові книжки надіслав до нашої редакції краєзнавець із Вінниччини Микола Дорош. У монографії “Битва на Синій воді 1362 року (або таємниця річки Сниви)” Микола Никифорович знайомить читачів із гіпотезою про географічну локалізацію місця історичного поєдинку на Синій Воді, який дав початок визволенню Русі від золотоординського гніту. У праці критично проаналізовано відомі літописні джерела та напрацювання низки вітчизняних науковців, присутня наукова полеміка у відстоюванні власних поглядів на проблему.

Ще одна книжка — “Витоки. Призабуті сторінки нашої історії. Хмельницький район. Дослідження, оповіді, версії” розповідає про першопочатки населених пунктів, назв рік, урочищ на території краю. У ній, переконаний автор післямови, голова Вінницької обласної організації національної спілки краєзнавців України Сергій Гальчак, відчувається новаторський погляд на усталені речі. На думку автора, у топоніміці Хмельницького району (а досліджено понад 160 власних назв) переважає язичницький чинник. Чи має він рацію —

СЬОГОДЕННЯ

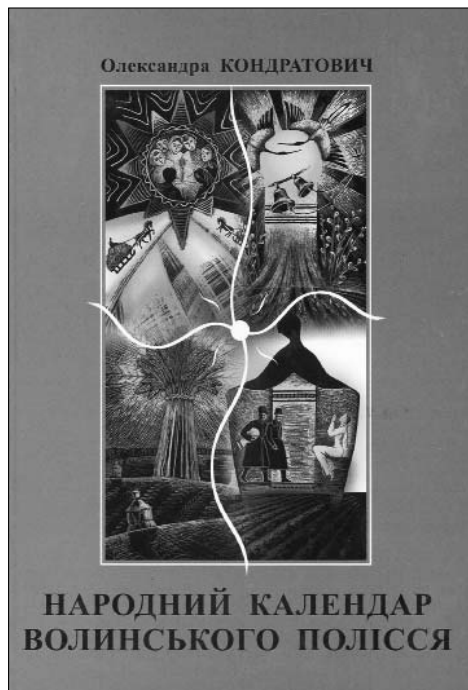
“Над Борщевом світанки рожеві...”, присвячена 555-річчю міста Борщева на Тернопільщині. Вона увірнула в себе історичні розвідки, спогади відомих земляків про рідне місто, а також вірші й пісні, присвячені цьому мальовничому краю. Значний внесок у формування творчої палітри Борщівщини робить діяльність літературно-мистецького об’єднання “Ліра”, яке було створене 2005 року. Результати своєї роботи (пісні, вірші, прозу, гуморески, картини) студії опублікували на понад 300 сторінках альманаху “Краю мій Борщівський, краю стоголосий”.

Пісенні скарби Камінь-Каширського району Волинської області збирала, розшифрувала і впорядкувала знаний в області педагог Олександра Павлівна Кондратович. Збірник “Калиновий квіт Полісся” містить колядки, щедрівки, рогульки, веснянки, постові, петрівочні, ягідні, косарські, жнивварські, осінні пісні, пісні про кохання, родинно-побутові, наймитські, заробітчанські, вдовині, сирітські, рекрут-

покаже час, але ця книжка, безумовно, вже стала вагомим внеском у поділлезнавство, вітчизняне краєзнавство, адже досліджує одну з найактуальніших нині проблем історичної регіоналістики — да-тування появи населених пунктів.

Минулого року світ відзначив 200-річчя від дня народження видатного угорського композитора, піаніста, диригента і громадського діяча Ференца Ліста. Під час гастролей у Києві взимку 1847 року доля звела його з молодого подолянкою, княгинею Кароліною Івановською-Вітгенштейн. Після цього знайомства піаніст тричі приїздив на гостини до маєтку княгині — в село Воронівці Хмельницького району. “Ференц Лист і Кароліна Вітгенштейн: драма великого кохання” — таку назву має ще одна книжка Почесного краєзнавця України Миколи Дороша, надіслана до редакції “Слова Просвіти”.

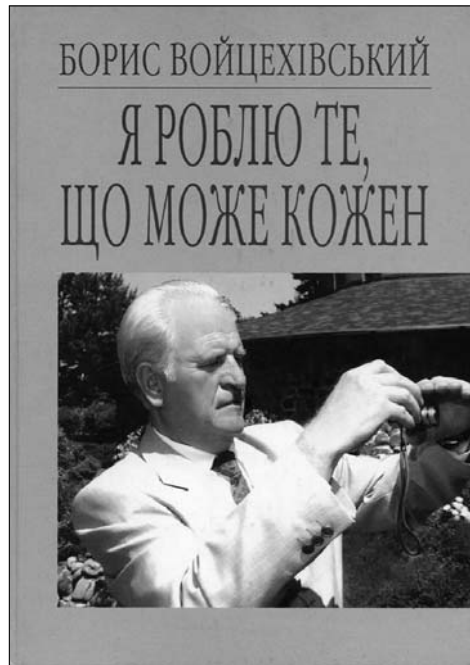
Літературна й пісенна творчість земляків теж цілком закономірно привертає увагу краєзнавців. Підтвердження тому збірка

ські, солдатські, історичні та козацькі пісні, пісні, що співають на хрестинах, балади. Разом — понад дві сотні, записаних в одному лише районі українського Полісся. Також тут містяться спогади авторки про сі-вачів, жнивварів, оборонців поліської пісенної ниви. Для Олександри Кондратович справою життя стало збирання пісень, звичаїв та обрядів поліщуків, їхніх традицій. Всі ці зібрані духовні скарби — у численних книжках, публікаціях у пресі, виступах на радіо та наукових конференціях. Одна з останніх її робіт — книжка “Народний календар Волинського Полісся”. У ній системно, від Пилипівки до Михайла, показано спосіб життя поліщуків. Без сумніву, праці Олександри Павлівни стануть у пригоді кожному, кому не байдужа історія нашого народу.

“Я роблю те, що може кожен”, — звертається заголовком нової книжки до читачів генерал у відставці й публіцист Борис Войцехівський. У своїх статтях автор захоплено розповідає про славних людей, які зустрілися на його життєвому шляху. Чільне місце серед них займає велична постать краєзнавця Михайла Сікорського — людини-легенди, багаторічного дирек-

тора Національного історико-етнографічного заповідника “Переяслав”. Переяславська Шевченкіана — ключова тема книги. І це не випадково, адже Борис Войцехівський — ініціатор та один із творців Музею “Заповіту” в Переяславі-Хмельницькому. Також чимало статей у книзі присвячено українському філософу Григорію Сковороді. Доповнюють книгу спогади відомих людей про автора, а також численні світліни з родинного фотоальбому. Це видання приурочене до 75-річчя Бориса Войцехівського, яке він відзначив 5 квітня 2010 року.

Кожен нині може стати “будителем” для своєї родини, села чи містечка, району, області. Коли душа прагне нести світло — вона обов’язково рано чи пізно пролле його на своє оточення. Ще давньогрецький філософ Сократ говорив: “У кожній людині сонце. Тільки дайте йому світити”. Наші автори й читачі щодня доводять ці слова. Пишіть і надалі про своїх рідних і близьких, досліджуйте родоводи, збирайте історію рідних містечок і сіл — це міцний підмурівок для майбуття нашої нації. А “Слово Просвіти” завжди буде в цьому Вашим другом і порадиником.

Євгенія РЯБЧЕНКО

Навесні 2011 року у видавництві “Феррокол” (м. Ніжин) вийшла книга Володимира Зубрицького “На Великому шляху”. Бестселером вона не стала. Причиною тому є і малий наклад (300 примірників), на який спромоглися спонсори автора, і форма (літопис про село на Черкащині). Тут немає гостросюжетних колізій, це не сентиментальна повість про бідних, але добросердечних селянок.

Сам автор визначає свою книгу як художньо-публіцистичну розповідь про рідне село Озірну. Це викладена у художній формі історія одного українського села від часів Трипілья до наших днів. Прослідкувати такий великий відрізок часу автору допомагали історичні документи і спогади та розповіді односельців — живих свідків подій. Таких розповідей-спогадів автор зібрав понад тисячу. А в глибину віків йому допомагали заглянути літописи й історичні оповіді про рідний край.

Озірна стоїть на Великому шляху. У сиву давнину цим шляхом їхали купці зі Сходу на Захід, татари везли ясир до Криму, а чумаки з Криму сіль приправляли. Усе пам’ятає ця земля — і походи перського царя Дарія, і орду Батия, і кримського хана Менглі Герая, і литовських князів, і польських магнатів. А що вже казати про московських владик, починаючи від Великої Катерини! Усім їм є місце у книзі “На Великому шляху”.

Та найбільше вражають сторінки про недавнє минуле і сьогодення. Автор із болем описує тяжку долю рідного краю, людські страждання і надії. Не можна байдуже читати оповідь про страшні роки суцільної колективізації, коли за наказом з Москви у селян забирали все, чим можна було жити, а не згодних з такою “мудрою” політикою вивозили в Сибір і залишали там наприз-

Книга, написана серцем

воляще, на вірну смерть або й просто вбивали. А жахливий 1933 рік! Це ж був один із найурожайніших років в Україні. Та після збору врожаю пішли по хатах червоні опричники і вимітали всі засіки і схованки до зернини, прирікаючи на голодну смерть і старих, і малих. В. Зубрицький без страху називає поіменно слухняних виконавців волі Комуністичної партії та її “великого вождя”. І наводить спогади старожилів про той сатанинський період життя села — як вимирали від голоду цілими сім’ями. А випадки канібалізму — не вигадки і не страшний сон. Це страшна правда. Чи маємо ми моральне право забути про це і повторювати за володарями Москви, що то були поодинокі випадки і не варто про них згадувати? Та ми ж люди, тому не можемо бути безпам’ятними. Треба протистояти спробам запопадливих можновладних українських “істориків” переписати історію нашої країни на замовлення “старшого брата”. І книга Володимира Зубрицького — спроба протистояння такому наглому акту деісторизації свідомості нашого народу.

Озірна пройшла власний Великий шлях: від поодиноких поселень XVI століття до великого села 2000 року.

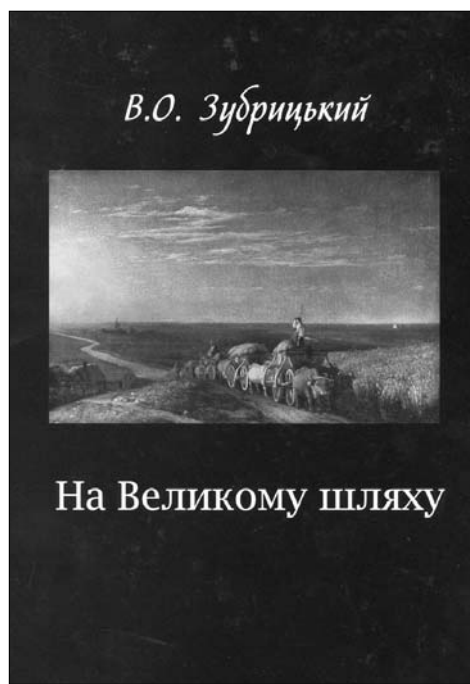
У книзі про село не обійтись без опису побуту його мешканців. Надзвичайно цікаво розповідається про українські традиції і звичаї. Про це написано так, ніби автор книги не історик-аматор, а вчений-етнограф. Читаєш про святкування Різдва — і ніби сам зайшов до привітних господарів, поспівав колядок, поїв куті біля лампи, заправленої гасом, посмакував спеченим на капустянім листку, помащеним олією та притрушеним

сіллю хлібом. А ночі купальські з піснями та вогнищами! А розмаїте сільське весілля, як театральна вистава, зі старостами, друзями, бояринами! Автор ретельно, як перлинки, повизбирував усі обряди українського села і з великою любов’ю описав їх. Візьміть, люди, милуйтеся і не забувайте, які веселі й величні були ваші діди-прадіди!

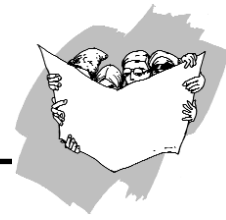
Книга написана добірною українською мовою. Стиль — розмовний. Автор ніби спілкується з кращим другом, переповідаючи історію. Тому читається книга з великою цікавістю, незважаючи на відсутність сюжету.

Я мала щасливу нагоду однією з перших читати рукописні сторінки книжки. Події описано настільки образно і прозоро, що я ніби побувала в Озірні, пройшла разом з автором тими ярами і вибалками, підіймалася на пагорби і кряжі, купалася в ставках і заводях, пила запаморочливі пахощі чебрецю і м’яти. Я ковтала пилюгу з-під копит татарських коней, шукала долю на чужині. Пекло мене нестерпне сонце на колгоспних ланах, сікли осінні дощі дорогою на роботу, боліло тіло від ран, а душа — від пекучих дум. Спасибі Володимирі Олексійовичу, що провів мене дорогою чумаків і гайдамаків, нескорених партизанів і щирих хліборобів, яким Господь заповів вирощувати хліб. Благословен будь, краю Тараса Шевченка і В’ячеслава Чорновола!

У кінці видання автор додає хронологічну таблицю “Історичний літопис рідного краю”. Ця літописна оповідь викликає повагу і подив. Так зануритись в історію краю, так фундаментально, ґрунтовно описати події могла лише людина великого інтелекту і працьовитості.

“На Великому шляху” — це життєвий подвиг Володимира Зубрицького, мужній вчинок патріота. Книгою, написаною серцем, автор віддав шану і своєму прадіду Остапу, і своїй матері, і своїм односельцям, і всій Україні. Використавши документи (а їх у книзі — безпристрасних свідків — дуже багато) і розповіді селян, автор у художньо-публіцистичній формі написав історію одного села. Одного. Проте історія села Озірна на Черкащині — то біографія всієї нашої знедоленої, але нездоланної України. Через літописну форму проривається вболівання В. Зубрицького за долю села: “Рідне село, розшарпаний краю! Коли ж у нас розвидниться? Коли зазоріє світло?”

Напередодні повернення Слави Стецько в Україну у Львові вже понад рік плідно й самовіддано працювала демократична міська влада. Слід нагадати, що комуністи за свого півстолітнього панування довели Львів до руїни: місто було завалене сміттям, яке не вивозилося тижнями; воду, а тим паче гарячу, подавали зрідка; теплотраси в жалюгідному стані, що призводило до частих перебоїв теплопостачання; тотальний дефіцит продуктів харчування і промислових товарів — більшість краму реалізовували за картками; брак громадського транспорту; розбиті дороги, брудні тротуари; сірі, облуплені, давно не фарбовані фасади будинків, значна частина яких була в аварійному стані. Комуністи пророкували, що наша влада не протримається і ста днів. А ми відважно взялися до роботи.

За рік покращили ситуацію в комунальному господарстві, торгівлі та інших сферах міського життя. Багато було зроблено для відновлення історичної справедливості та національно-культурного відродження: 3 квітня 1990 року над Ратушею урочисто підняли національний синьо-жовтий прапор; очистили місто від комуно-більшовицької символіки; відновили історичні назви й перейменували вулиці, названі іменами людей, непричетних до Львова або й ворогів українського народу; демонтували пам'ятники ідолам злочинного режиму (Леніну, Галану, Кузнецову та ін.) і почали роботи над встановленням пам'ятника Тарасові Шевченку; повернули храми вірянам і мирно залагоджували міжконфесійні конфлікти.

Особливо радісною подією стало повернення в Україну Глави Української Греко-Католицької Церкви Мирослава Івана Любачівського. До того відроджену УГКЦ на Львівщині очолював владика Володимир Стернюк. Міська рада ухвалила рішення просити кардинала Любачівського повернутися до Львова, надавши йому відповідні гарантії, що стосувалися безпеки та сприяння у подальшій діяльності щодо відродження знищеної Сталінім Церкви (тоді ще існувала московська імперія, комуністи міцно тримали владу в руках, не дрімали й кагебісти). Крім того, міська влада Львова надала йому почесне громадянство.

Разом із тим в Україні, а насамперед у Львові, почали як гриби після дощу виникати нові партії, громадські рухи, організації, спілки, що декларували націоналістичні ідеали. Знаючи вправність радянських спецслужб, не важко було здогадатися, що в багатьох випадках це могли бути їхні проекти, спрямовані на розкол націоналістичного руху (адже вони досягли колосальних успіхів у розколі християнських українських громад — трапляються малесенькі села без сілрад, у яких діють дві-три церкви різних конфесій, зокрема й московського патріархату).

Депутати Львівської міської ради, більшість з яких були щирими патріотами та націоналістами, розуміли необхідність повернення в Україну всесвітньо відомого політичного діяча, Голови проводу Організації Українських Націоналістів Слави Стецько. Її авторитет, розум, досвід повинні були відсіяти зерно від половини і спрямувати національно-визвольний рух у правильному напрямі. Тому було ухвалено рішення запросити Славу Стецько в Україну й надати їй помешкання та почесне громадянство. Крім того, міський голова звернувся до начальника міліції м. Львова Володимира Плукара з

лум'я шугонуло у вечірнє небо, здивовані люди кинулися від вогню, лише московський телеоператор сумлінно знімав вдовище. А за годину все-союзне телебачення показало цю акцію з коментарями від “націоналістів” до “ку-клукс-кланівців”. Про Славу Стецько — ані слова...

Можна тільки здогадуватися, хто стояв за групами хлопців у одностроях, які діяли під прикриттям гучних націоналістичних ідей. Адже у тодішній більшовицькій імперії контролювалося абсолютно все — мисливські рушниці, друкарські машинки до кожної літери включно, не кажучи вже про бойові припаси та набої. Тож звідки,

яким чином усі ці “варті” й “оборонці” здобували зброю? До того ж у магазинах було порожньо, придбати лезо для гоління чи сірники було проблематично. Де вони купували матеріал і шили свої однострої та шкіряні солдатські черевики? Мабуть, комусь із великими можливостями вони були потрібні для виконання провокацій, які шкодили українській справі.

У ювілейний день 30 червня 1991 року на площі Ринок відбулося багатолюдне віче, присвячене Акту проголошення незалежності України. Міський голова виголосив вступне слово і відкрив меморіальну дошку, присвячену цій події. Коли ж ведучий запросив до слова Славу Стецько, багатотисячна громада тривалий час захоплено скандувала: “Слава!..”, “Слава!..”, “Слава!..” Здавалося, той могутній клич об'єднав у собі гасла і “Слава Україні!”, і “Слава ОУН!”, і “Слава Славі Стецько!”

Піднявшись на трибуну, пані Слава почала свою промову: “Всечесніші отці! Дорога молоде! Патріоти України! 30 червня — це не лише історія наша, це — сучасність і майбуття. Не всі співтворці і оборонці оновленої державності погинули у завзятих боях, що їх зводила ОУН—УПА проти двох тоталітарних держав”. Радісні, щасливі львів'яни уважно вислухали виступ лідера ОУН і висловили славній дочці українського народу свою вдячність і любов довгими, палкими оплесками.

За якийсь час мені довелося побувати у Мюнхені, де зустрічався з п. Славою. Побував у штаб-квартирі ОУН на вулиці Цепелінштрассе. Що кинулося у вічі — це надзвичайна скромність побуту. Досить сказати, що Слава Стецько, якій тоді пішов восьмий десяток, власноруч керувала автомобілем, якщо треба було кудись поїхати. До сліз зворушливо було спостерігати за складними маневрами, які вона виконувала, намагаючись запаркувати автівку у перенасиченому транспортним місті.

Для мене Слава Стецько завжди була прикладом справжньої українки: щира патріотка, витончена інтелігентка, розумний політик, беззаперечний лідер.

3 тяжким гріхом за душею...

В'ячеслав ВІНОГРАДОВ,
снт Великий Бурлук
Харківської обл.

Моя розповідь про батькового двоюрідного брата Сергія Гавриловича Жидкова, 1925 р. н., уродженця села Пролетарка Великобурлуцького району Харківської області, замолоду сержанта НКВС. Вельми драматична й повчальна з огляду на нашу тернисту минувшину дядькова доля, зранена участю у суперечливих подіях української історії.

Тепер дядька вже немає, бо спився. Спочатку пиячив потайки, а коли перебудова довела РСР до розпаду, почав ходити напідпитку вулицями, і нерідко односельці чули від нього розпачливі російськомовні волювання: “Люди! Простите! Мои руки в крови!”

Родичам та друзям він розповідав, що невдовзі після закінчення Другої світової належав до спеціальної групи НКВС, яка на території Івано-Франківщини видавала себе за бойову УПА. Спецгрупа нападала на віддалені галицькі села й хутори. За його словами, командири ставили перед ним такі основні завдання щодо різних груп західноукраїнського “контингенту”: чинити розправи над сім'ями членів ОУН (Організації Українських Націоналістів), називаючи їх “підсовітниками” і “москальськими запродавцями”; гвалтувати жінок, чоловіки яких були мобілізовані до радянської армії; грабувати і шкідити домашньому господарству звичайних селян.

Дядько мій у НКВС став російськомовним, хоча під час “діяльності” в ролі “лісовиків” усі члени групи мусили розмовляти винятково місцевою говіркою української, цього їх спеціально навчали. Якось він розповів: “Приходилось нам убивати навіть земляків с Советской Украины. Ведь настоящие националисты не считали нужным трогать врачей и учителей, которых коммунисты насильно направляли туда работать. Наверное, не все соглашались быть комсоргами или парторгами или их взгляды чем-то отличались... Не знаю, начальство не сильно нас посвящало, но получали мы конкретные заказы на такого-то и такого-то, проживающего по такому-то адресу учителя или врача, или фельдшера родом с Харьковщины или Черкащины, и попробуй не выполни... Выполняли...”

Коли я вперше це почув, то мурашки побігли по спині. Думав: невже це правда? Та й інші, як і я, починали співчувати дядькові, мовляв не дивно, що спивається, бідолаха. А потім почала закрадатися думка, чи не прибріхує когось дядько Сергій спеціально, щоб викликати до себе співчуття? Але ні, не так пияки брешуть. Та й із книжок я згодом дізнався, що такі спецгрупи НКВС були дуже поширеним явищем. Тисячі груп псевдопартизан та їхніх “бійців” постійно брали тяжкі гріхи на душу, розправляючись із мирним населенням із затаєністю маніяків. І все заради того, щоб радянська пропаганда всередині України і на міжнародній арені мала приклади “зверств буржуазних націоналістів — врагов трудового народа”? І як ці виконавці відверто злочинних наказів узагалі не збожеволіли?! Щодо керівників, то сумнівів немає — це психічно хворі недолудки, біснуети навіжені злочинці, яких мав би судити Нюрнберзький чи якийсь інший трибунал. А вони натомість одержували чергові й позачергові звання і ордени з медалями за те, що їхні підлеглі, залякані й затуркані малороси, вдало прикидалися націоналістами...

Чи, може, дядько Сергій не надто вдало прикидався, якщо лишився тільки сержантом і водночас зберіг рештки совісті, яку заливав оковитою? Про це він мені докладно розповісти не встиг...

Але відтоді я твердо знаю, хто був справжнім захисником українського народу, а хто — його катом і визискувачем. Хочу, щоб у наших співгромадян, у яких голову засмічено антиукраїнською пропагандою, спала на решті полуда з очей. Наші справжні недруги — це ті, хто досі поливає брудом ОУН—УПА.

Повернення Слави Стецько

Спогади Василя ШПИЦЕРА,
міського голови Львова
у 1990—1994 рр.

що могли ті хлопчики в одностроях заповідати більшовицькій імперії? Але скористатися їхньою діяльністю як мотивом для проголошення надзвичайного стану могли (і скористалися) гекачепісти.

Відразу після приїзду до Львова Слава Стецько виступила у сесійному залі Львівської міської ради. Там же, під бурхливий оплески присутніх, Володимир Плукар вручив славній українці паспорт громадянина УРСР.

За кілька днів у переповненому залі Оперного театру відбулася урочиста зустріч Голови проводу ОУН Слави Стецько з львів'янами. Свій виступ вона почала словами: “Достойна святоточна громадо! Дорогі львів'яни! Боже провидіння дозволило мені у 50-річчя відновлення Української Держави почати словами: “Достойна святоточна громадо! Дорогі львів'яни! Боже провидіння дозволило мені у 50-річчя відновлення Української Держави почати словами: “Достойна святоточна громадо! Дорогі львів'яни, вшанувати цю велику дату в нашій історії і її творців”.

Через пильні справи, яких не бракує в міській господарці, мені довелося залишити зал до закінчення зустрічі. Перед Оперним театром я помітив московського журналіста Голубєва. Підійшов і питаю: “Що Ви тут робите? Адже в театрі виступає найлютіший, найзапекліший ворог Радянського Союзу, найголовніша бандерівка — Слава Стецько”. Голубєв загадково усміхнувся: “Погодите, Василий Иванович, сейчас Вы увидите нечто интересное”. І справді: з бокової вулички на площу, де ми стояли, вийшла колона молодиків в одностроях і міцних кованих солдатських черевиках, із запаленими факелами (вже вечоріло) і з величезним хрестом попереду. Хрест поставили вертикально і підпалили. Яскраве по-

проханням видати пані Славі паспорт громадянина УРСР, на що той дав згоду.

Приїзд Голови проводу ОУН був запланований до визначної дати — 50-річчя проголошення Акту відновлення Української Держави. Більшовицька імперія доживала останні дні й чинила відчайдушні спроби врятуватися за будь-яку ціну (зрештою, через три тижні верхівка КПРС оголосила про запровадження в країні надзвичайного стану — ГКЧП). Центральне московське телебачення вело не прикрити інформаційну війну. Програма “ВЗГЛЯД” щовечора подавала інформацію про те, що в Галичині створюються озброєні загони бойовиків, які в лісах активно проводять вишколи і готуються вчинити збройний антиконституційний переворот.

Репортажі зі Львова готував московський кореспондент на прізвище Голубєв, якого мені вдалося розшукати. На зауваження, що він подає неправдиву інформацію, пан Голубєв запропонував мені висловитися з цього приводу і дав гарантію, що “ВЗГЛЯД” покаже мій виступ, але не довше трьох хвилин. Він дотримав слова: мені вдалося на весь Союз звернутися до глядачів і спростувати вигадки Москви про підготовку до перевороту. Та й справді:

Валерій ЧЕРЕДНИЧЕНКО,
член АсФУ,
Київ

Національні поштові марки і духовність Пам'яті Василя Липківського

Філателісти добре знають, що, окрім зовнішньої привабливості, у предметі їхнього колекціонування закладено приховані властивості. Так, зібрані й систематизовані в хронологічному порядку поштові марки будь-якої країни, незважаючи на суб'єктивність їхнього походження, з плином часу перетворюються на об'єктивний та безпристрасний художньо-документальний літопис держави. Не виняток і українські поштові мініатюри.

Уже перші сторінки альбому їхнього зібрання багато про що нагадують і свідчать. Ось перші п'ять марок європейського гатунку далекого 1918 року “Українська Народна Республіка” талановитих майстрів Г. Нарбути та А. Середи; наступна мініатюра 1919 р. — композиція високого художнього рівня з орнаменту, тризуба, слів “Українська держава” та номіналу 20 гривень. Далі постає серія з 14 мініатюр “Пошта. Українська народна республіка”. Укотре розглядаючи її, виникає думка, що це — коротка художня енциклопедія Батьківщини початку ХХ століття. Та, на жаль, у філателістичних каталогах світу такий шедевр мистецтва широкого вжитку супроводжується приміткою, що ці марки, надруковані на замовлення українського уряду в Австрії, у поштовий обіг не потрапили через втрату Україною державності. Філателістично-радянською “крапкою” невдалого визвольного періоду 1917—1920 рр. є серія з 4 марок, що побачила світ 1923 року, “Пошта У.С.Р.Р. Допомога голодуючим”. Після цього було 69 років небуття, і ось 1 березня 1992 року світ знову побачив очікувані після проголошення Незалежності перші “ластівки” “Пошти України”: “500 років українського козацтва” та “100-річчя першопоселення українців у Канаді”. Відтоді випущено вже близько 1200 марок і поштових блоків. Їх не розмаїття, доповнене ще більшою кількістю художніх маркованих конвертів, дозволяє проілюструвати будь-яку грань українки.

Найбільша частка у хронологічній колекції державних марок — експонати, які відображають духовно-сакральний світ України в історичному розрізі. Так, наприклад, у вже згаданій серії, що свого часу не потрапила в обіг, це мініатюри із пам'ятником Святому Володимирі, що став одним із символів Києва, та портретами Івана Мазепи — великого будівничого православних храмів, і Тараса Шевченка — пророка, перекладача псалмів. А розповідь про духовний спектр сучасних марок і конвертів могла б скласти фоліант періоду від трипільської культури до наших днів. Тут бачимо язичницькі розписи кераміки і народні обряди; християнські храми різних конфесій (включно з українськими закордонними) та дохристиянські культові споруди; ікони та духовні свята; мінора; півмісяць; духовні академії; Андрій Первозванний, перший князь-християнин Аскольд і покровитель Києва Архистратиг Михаїл; святі та церковні діячі Володимир Великий, княгиня Ольга, Агапіт Печерський, митрополит Іларіон, Петро Могила, Дмитрій Ростовський, Іван Огієнко, Іван-Павло II, Йосиф Сліпий...

Є марки і конверти, присвячені видатним письменникам Пантелеймону Кулішу, Івану Нечую-Левицькому та фізику Івану Пулюю, які разом перекладали українською мовою Біблію. Або марки і блок, випущені з нагоди 200-річчя з дня народження Миколи Гоголя. Із когорти найбільших світових письменників, неперевершений майстер іронічного гротеску, він є ще й маловідомим автором “Размышлений о Божественной Литургии”, “Светлого Воскресения”, інших релігійно-філософських творів і духовних листів. До речі, про “Размышления...” в Україні: “Роздумування про Божественну літургію” з'явилися у Львові, 2003 р., “Свічадо” (переклад українською М. Комара, Канада), а в “Слові Просвіти” (число 2 за 2012 р.) йшлося про нове видання — “Розмисли про божественну літургію” Ніжинського держуніверситету у перекладі Тетяни Михед.

Несподівані думки й емоції викликає поява зіпчки з двох марок “75 років. Фільм-опера “Наталка Полтавка”. Розглядаючи їхнє зображення в Інтернеті напередодні виходу у світ, пригадав, що Катерина Осмяловська, яка зіграла головну роль у фільмі Івана Кавалерідзе, — народна ар-

тистка УРСР, мати давнього знайомого і... невістка першого Митрополита Української Автокефальної Православної Церкви Василя Липківського! Ця новина стала для сина Катерини Осмяловської Костянтина Липківського хвилюючим сюрпризом...

Костянтин Липківський — людина непересічна: доктор технічних наук, професор, докладає чималих зусиль, щоб діяльність його діда-подвижника належно поцінували й вона посіла гідне місце в історії та свідомості людності незалежної України. Він автор гідної найвищої оцінки книги “Тіні незабутих предків”, яка разом із працями Сергія Білокона, Арсенія Зінченка, Олександра Ігнатушина, Ірини Преловської та інших дослідників життя Митрополита правдиво розповідає про В. Липківського. А спогади про батьків (провідних творчих працівників театру Івана Франка) та родичів висвітлюють трагізм, неспокій і вбогі умови існування за радянських часів української інтелігенції та приреченого на винищення з корінням духовенства.

...Розпочата розмова про марки (Костянтин з дитинства колекціонує поштові мініатюри) перейшла на постать Митрополита Липківського та його 150-річний ювілей (19 березня 2014 р.), про те, що вже зараз час дбати, аби українська пошта присвятила йому марку, а Національний банк — пам'ятну монету.

Що Василь Липківський заслуговує такого (у рамках підготовки й урочистого відзначення на державному рівні 150-річного ювілею) вшанування, свідчать віхи його життя і діяльності.

Народився Василь Липківський 1864 року в селі Попудня (тепер Монастирищенського району Черкаської області) в сім'ї священика. Вчився в Уманській бурсі, Київських духовній семінарії та академії. 12 років служив настоятелем соборної церкви м. Липівці (нині Вінницької області), був водночас головою відділення єпархіальної училищної ради та доглядачем церковних шкіл повіту. 1903 року Василь Липківський стає завідувачем (директором) нової Київської церковно-учительської школи, що на Лук'янівці.

1905 року за організацію й проведення “революційного” єпархіального з'їзду духовенства Київщини його, кандидата богослов'я, усунули з престижної посади й “заслали” настоятелем до Києво-Софійської Покровської церкви.

1917 року В. Липківський знову очолив революційне духовенство й рух за реформування церкви і здобуття нею автокефалії. Проведення в Києві з'їзду духовенства і мирян, утворення Всеукраїнської Православної Церковної Ради, скликання Всеукраїнського церковного Собору — все це відбувалося завдяки його ініціативі й невтомній діяльності.

9 травня 1919 р. у Миколаївському соборі Києва він провів першу українську

Радянська влада, постійно перешкоджаючи, все ж терпіла існування Української Автокефальної Православної Церкви, сприймаючи її як тимчасове явище, сприятливе для ослаблення ворожого їй Патріарха Московського і всія Русі Тихона. І коли Тихона й “тихонівців” було криваво подолано, зі ще більшою жорстокістю ліквідувала й УАПЦ.

1927 року, застосовуючи неймовірний тиск на духовенство та Митрополита В. Липківського, влада добила його усунення, а 1930 р. було остаточно заборонено й УАПЦ.

Після позбавлення духовної посади Василь Костянтинович не мав жодних контактів ні з церковними діячами, ні з численними знайомими, а його житлові умови й матеріальне становище чимдалі погіршувалися. Вижити допомагала лише підтримка учнів з-за кордону.

Довгі роки випробувань не зламали духу Липківського. Як свідчення — світлини, зроблені за кілька місяців до останнього арешту. “Погляньте на це обличчя... Таку людину не можна скорити — лише вбити”, — пише у своїй книзі онук Костянтин.

У жовтні 1937 року по Василя Липківського приїхали і 27 листопада того ж року о 24-й годині “привели в исполнение” “Постановление Тройки”.

Отже, 2012 р., окрім вшанування навесні 148-ї річниці з дня народження видатного діяча в історії українського державотворення — Першого Митрополита УАПЦ, восени слід відзначити 75 років його трагічної смерті.

Українським Золотоустом, Апостолом і Мучеником за Церкву Христову називали Василя Липківського тисячі парафіян та учнів на початку минулого сторіччя. Наші патріотичні сучасники, незалежно від конфесійної належності, Василя Липківського сприймають як ідеальний приклад людини, що гасло “Бог і Україна над усе” повсякденно втілювала в життя. Віднайде-

ні його історично значимі, вражаючі й актуальні “плоди”, надають сил і натхнення в справі зміцнення Української Церкви й державності.

Неможливо переоцінити роль української діаспори у збереженні пам'яті про Митрополита Липківського та його справи. Спектр тієї діяльності досить широкий: від випуску недержавних “поштових марок”, збирання й видання фоліантів його рукописів до встановлення у Нью-Джерсі (США) величного монумента! А коли впала радянська “залізна завіса”, ім'я Василя Липківського воскресло й в Україні. З'явилася література, у Києві на

стіні Святопокровської церкви встановлено меморіальну дошку, а на Лук'янівському кладовищі створено умовну могилу Митрополита. Перший (поки що єдиний, але символічний) пам'ятник Василеві Липківському в Україні з'явився 2000 р. в Тернополі — у краї, де тече річка Золота Липа й звідки пішов славний рід Василя Липківського.

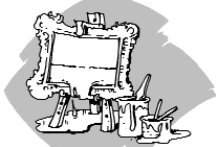
Але це ще не все щодо належного вшанування пам'яті першого Митрополита відродженої після століть небуття Української Церкви. Досі не реалізовано неодноразові рішення Київради про присвоєння головній вулиці Солом'янки імені Василя Липківського, не позначені місця в центрі Києва та й по всій Україні, де жив, правив служби Божі та страждав національний духовний провідник. Тож 150-річчя з дня народження — добра нагода вшанувати, на користь загальної справи, видатного діяча Української Церкви.

Службу Богу, а 12 липня став настоятелем Софійського собору.

За активну участь і керівну роль у заснуванні української парафії, впровадженні української мови російські єпископи оголосили про позбавлення його сану та заборону відправляти Службу Богу. Але ідею автокефалії Української Православної Церкви дедалі більше підтримували широкі верстви населення. У жовтні 1921 р. у Києві відбувся Всеукраїнський Церковний Собор, на якому було утворено власну ієрархію, а протоієрея В. Липківського обрали першим Архієпископом і Митрополитом Київським і всієї України.

Із того часу, за 6 років, з яких майже половина була під заборону виїзду або арештами, Митрополит УАПЦ відвідав понад 500 парафій, здійснив 777 літургій та близько 400 вечірніх богослужінь, що сприяло, попри всі зовнішні утиски УАПЦ, зростанню кількості її вірних.

Марта ЛОГВИН

Китай — країна надзвичайно стійкої культурної традиції. Великий вплив на розвиток усієї китайської культури, і, зокрема, образотворчого мистецтва, справили три вчення: даосизм, буддизм і конфуціанство. Кожну з названих систем світогляду та етичних настанов можна сміливо сприймати і як філософію, і як релігію. Усі вони протягом майже двох з половиною тисячоліть співіснували настільки мирно і близько, що злилися в народній свідомості в єдину — синкретичну — релігію. Постулати кожного з учень не лише не суперечили один одному, а, навпаки, наповнювали кожну мить життя всіх верств суспільства багатьма змістами, нагадували про близьку присутність вищої істини.

Прарелігією давніх китайців був анімїзм. Місцеві культи тотемних тварин існували на території Китаю близько III тисячоліття до нової ери. У розкопках культури Хуншань знайдено вирізьблені з нефриту зображення змієподібної тварини, яка нагадує дракона. На думку деяких китайських дослідників, образ дракона увібрав у себе риси тотемних тварин 12 найбільших родів, які склали основу китайської нації. Протягом тисячоліть ця істота цікавила китайців і як могутній покровитель, і як об'єкт реалізації творчих фантазій.

У добу Західна Чжоу (XI—VIII ст. до н. е.) склалася своєрідна досить струнка система уявлень про навколишній світ та ритуали, які мали на меті встановити гармонію і добробут у природі та суспільстві. Через кілька століть до анімїстичних вірувань додався даосизм — натурфілософське вчення, пов'язане з ідеями філософа Лаоцзи. Народна релігія, яка виникла на основі описаних Лаоцзи принципів, обожнювала реальних історичних особистостей, протягом століть додавала у свій пантеон різноманітних напівміфічних

Де танцюють фенікси і ширяють дракони

У Національному музеї мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків у Києві діє виставка “Небожителі”, що представляє образи божеств у китайському мистецтві XVII—початку XX століття. Велика збірка китайського мистецтва в музейних фондах, гідна окремої розповіді, дозволяє формувати найрізноманітніші за темами виставки.

Цьогорічна тимчасова експозиція — високомистецька розповідь про найбільші духовні цінності мешканців старосвітського Китаю. Вона знайомить із визначними особистостями, яких у давнину обожнили і вважали своїми покровителями китайський народ. Зрештою, це і нагода для кожного глядача фантазувати, копіювати і творити самостійно, замислюватися, ставити запитання куратору чи обговорювати враження з друзями або випадковими стрічними у виставковій залі музею.

покровителів певних ремесел та різних видів діяльності.

Буддизм, який виник в Індії у V ст. до н. е., прийшов до Китаю на початку нової ери. Напрямок Махаяни (інша назва — Велика Колісниця) найбільше поширився в Китаї. Це вчення підкреслює важливість добрих діянь та допомоги вищих істот — бодхісаттв — на шляху вдосконалення особистості аж до найвищої мудрості.

Для етики та філософії Конфуція (551—479 рр. до н. е.) ідеа-

лом була гармонія у людських стосунках, шанобливе ставлення до предків і давнини. Гармонії досягали завдяки ритуалам, музиці, мистецтву, вивченню класичної літератури.

Усі ці образи, ідеї та практики накопичувалися і співіснували протягом століть. Яскраво і широко вони відтворені в китайському традиційному живописі. Зображення святого в китайському малярстві може бути і справжнім об'єктом поклоніння, і

мистецьким твором, насамперед цінним з художньої точки зору. А якщо такий сувій дарували, — це означало побажання покровительства того божества, яке зобразив художник. Митці заснованої в добу Тан (VII—X ст. н. е.) імператорської Академії живопису оздоблювали храми та імператорські палати живописними і скульптурними творами. Саме тоді виник окремий жанр живопису — *шень*, тобто “духи” або “святі”.

Від періоду формування техніки китайського живопису в перших століттях нової ери і до новітнього часу зображення створювали на шовкових чи паперових сувоях чорною тушшю та її кольоровими різновидами. Шовк і папір — найніжніші та найуразливіші художні матеріали. Щоб зберегти створені на них шедеври давніх майстрів, необхідно було робити копії. Проте не лише через технічні особливості живопису на сувоях копіювання стало важливим творчим напрямком в образотворчому мистецтві Китаю. Віднайнена гармонія у старовинних візирях спонукала повторювати їх, відчувати їхній ритм і дух. Така практика цілком відповідала постулатам конфуціанства, хоча сюжет сувоя міг бути суто буддистським або даоським. У цей спосіб також проявлявся релігійний синкретизм. Вдалі копії або

роботи в манері прославлених майстрів свідчили про майстерність і зрілість художника. Творчі новачки завжди знаходили підтримку в поціновувачів мистецтва і ставали взірцями для наслідування серед сучасників і в наступних поколіннях. Так збагачувався і зберігав найдавнішу традицію китайський живопис.

Наскрізною темою, яка об'єднує всі представлені на виставці в Музеї Ханенків твори, є побажання довгого змістовного життя, а також багатства і безлічі нащадків як основи для стійкого розвитку, способу передати свої духовні та матеріальні надбання наступним поколінням.

Автор цього допису і куратор виставки, провідний науковий співробітник Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків китайст Марта Логвин ніколи не вклонялася жодному з божеств, показаних в експозиції. Проте цілком поділяє моральні цінності, про які промовляють давні сувії. І запрошує читачів “Слова Просвіти” особисто познайомитися зі старовинними надбаннями китайської культури, відвідавши виставку “Небожителі”, щоб доповнити її ґрунтовну розповідь власними враженнями і почуттями.

СЛОВО

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць

9 грн 37 коп.

на півроку

53 грн 37 коп.

на 3 місяці

27 грн 51 коп.

на рік

105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

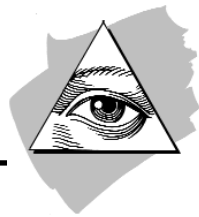
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301212
Наклад у березні — 20 400

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Про Владу, Свободу і «проФФесіоналізм»

Олег К. РОМАНЧУК,
шеф-редактор журналу “Універсум”

“Найстрашніше — це коли
влада приймає безглузді рішення”.
Ірина Бекешкіна, соціолог

“І я вже хочу, щоб у країні був
порядок, стрункість і досить
сильна система влади... Вам сьо-
годні абсолютно невідомо — хо-
чуть люди диктатури чи ні”.
Юлія Тимошенко

Що таке влада? Влада у Єван-
гелії — це привілей, дарований
дияволом за поклоніння йому.
Sic! “Донбас — ставка диявола, а
отже, все його оточення перебуває
при ньому”. Ця емоційна сентен-
ція для характеристики україн-
ського “фронтиру” належить, до
речі, не галичанину, не полтавчан-
ину, не волинкові, а вихідцеві з
донецького краю Александру Ак-
сьонову, народному цілителю.

Та не в цьому, зрештою, суть.
На Донбасі проживає дуже багато
справжніх українських патріотів,
фахівців своєї справи. Але похму-
ра оцінка цього своєрідного “Ди-
кого Сходу” таки має певне під-
ґрунтя. Образ, сотворений Алек-
сандром Аксьоновим, мимоволі
постає/вигулькує/зринає, коли
починаєш аналізувати причини
обвальних процесів ресоветиза-
ції, що почалися в Україні два ро-
ки тому.

На запитання, до якої групи
можна віднести українську владу,
Лесь Подерв’янський не без сар-
казму відповів: “Усе це якраз сов-
ки. Жлоби, які насправді нічого не
вміють, і завдання яких — не до-
пустити до влади тих, хто вміє.
Тому що головний ворог нинішньої
влади — професіоналізм”.

Справді. Коли при ухваленні
епохальних рішень домінують
“бичачі” емоції, коли за доленос-
ні кроки відповідає не ліва півку-
ля головного мозку, а права, то
сумні наслідки для народу та дер-
жави невідворотні.

Показовою стала історія нев-
далої спроби української влади
закрити інтернетівський файло-
обмінник ЕХ.ІА. Наочно була
продемонстрована воляюча не-
фаховість “проФФесіоналів”, які
виявилися безпорадними у нез-
грабних спробах втрутитися в ук-
раїнський сегмент віртуального
простору.

Сама собою державна неза-
лежність/суверенність у жодному
разі не є запорукою соціального
благополуччя. Здобути/вибороти
незалежність, як і скористатись
нею можуть лише ті, хто знає, для
чого вона потрібна. Для тих, кому
свобода дісталась волею випадку,
хто не усвідомлює konieczної необ-
хідності творення державної іде-
ології, не шукає шляхів і методів
для її втілення, саме поняття ук-
раїнської держави залишається
пустим звуком. Чи не тому знач-
на частина українського сус-
пільства досі не самоорганізува-
лася у суспільство громадянське?
Чи не тому в Україні досі не
сформувався в тотальних мас-
штабах по-справжньому вільний
і розкутий громадянин?

Держава має виховувати не
просто законослухняних індиві-
дів, а громадян, які усвідомлюють
особисту відповідальність за все,
що відбувається в країні та осо-
бисту причетність до всього, що в
ній коїться. Натомість значній
частині українського суспільства
все ще притаманний брак вольо-
вої енергії для будівництва само-

достатньої державної структури,
що відчутно позначається на мо-
ральному самопочутті громадян,
на їхній здатності об’єктивно оці-
нювати історичні обставини, ус-
відомлювати своє місце в світо-
вому співтоваристві.

Советському/постсоветсько-
му рабові (“прастому саветскому
человеку”) не притаманне відчут-
тя реального часу й простору. У
нього спотворене уявлення про
поняття рівності. Її він розумі-
в/розуміє як рівність у злиднях,
як рівність пайка, за яким треба
вистояти у черзі, аби отримати з
рук партфеодала/партфункціоне-
ра. Рабові не відома справжня
формула рівності — рівність у
можливостях самому зробити са-
мого себе. І коли у раба щезає
страх усвідомлення підконтроль-
ності вчинків господареві, він вда-
ється до руйнування і нищення.
Советський феодал-партномен-
клатурник також мав рабську сві-
домість — атрофоване почуття до
рідної землі, до свого народу, сво-
єї держави, своєї мови. І коли рап-
том “усвідомив свободу” (для зло-
чинця, що опинився в буцегарні,
заповітною мрією є “свобода, вла-
да і баба”), відчув її “смак”, відра-
зу ж узявся нищити паростки ук-
раїнської державності, її економі-
ку, культуру, інформаційний про-
стор, почав затягати в тінь власну
корупційну діяльність, взявся ін-
тенсивно вивозити награване за
кордон, ховати в офшорах непра-
ведно нажитий капітал.

Криза сучасної Української
держави — це насамперед криза
соціально-психологічна. Ще
двадцять років тому треба було
починати з лікування совісті, душі
й свідомості мас, окремих груп
і кожного громадянина зокрема,
всіляко плекати інтелект нації, ін-
тенсивніше й ефективніше при-
щеплювати народові притлумлене

прагнення до волі. Цього, на
жаль, зроблено не було. Саме тому
всі рецепти/засоби політичного та
економічного характеру, які випи-
сують/надають українцям усілякі
шірі та не зовсім ширі радники й
доброзичливці, ніяк не можуть
вилікувати за давніми соціально-
психологічні хвороби.

Загальновідомо, що демокра-
тія — це децентралізація влади.
Але навіть за чіткого розподілу
влади на законодавчу, виконавчу
і судову без одночасного розвит-
ку місцевого самоврядування й
повноцінної передачі влади гро-
мадам держава зберігає за собою
весь апарат насильства. А зберіга-
ючи його, доволі легко може
трансформуватися в державу ав-
торитарну, з тим у тоталітарну з
усіма згубними для громадян
(держави також) політичними та
економічними наслідками.

У квітні 2011 року щойно
створений Європейський єврей-
ський парламент відзначив Вік-
тора Януковича нагородою “за
послідовну боротьбу проти героїза-
ції фашизму”. No comment.

Через чотири місяці, 24 сер-
пня, Віктор Янукович звернувся
до українців з привітанням з на-
годи 20-річчя незалежності Укра-
їнської держави, в якому наголо-
сив, що “нині всі гілки влади
об’єдналися”. Отже, про жодну
децентралізацію влади не йдеть-
ся. Отже, про жодну демократію в
Україні вести мову не можна. За-
кони логіки непорушні.

Таке враження, що нагородою
“за послідовну боротьбу проти ге-
роїзації фашизму” Ігор Коломой-
ський, президент Європейського
єврейського парламенту, “закала-
мутив усе це для хохми”, як ка-
жуть в Одесі. Бо за повідомлен-
ням УНІАН, згідно з доповіддю
правозахисних організацій “Пра-
ва людини в Україні 2011”, в ук-

ладанні якої взяли участь понад
30 правозахисних організацій з
усіх регіонів нашої держави, май-
же 1 мільйон осіб постраждали
від насильства в українській міліції
2011 року. А ще існує промовиста
хроніка судових процесів за учас-
тю Юлії Тимошенко і Юрія Лу-
ценка, а ще викликає запитання і
здивування болісна реакція влади
на вчинок “афганців”, які під час
торжеств з нагоди річниці виве-
дення військ з Афганістану по-
вернулися спиною до президен-
та, а ще непокоять скандальні
подробниці перетворення Верхов-
ної Ради на клуб із “затверджен-
ня” рішень Банкової тощо.

Зосередивши у неконститу-
ційний спосіб **усю повноту влади**
у своїх руках, президент здобув
тотальний вплив на всі без винятку
гілки влади в Україні. Анонсоване
24 серпня 2011 року “**об’єднання**
всіх гілок влади” лише сприяє хо-
лоднокровному нищенню парос-
тків незалежного судочинства,
опозиції та подальшому викорис-
тання “грошових мішків” для
поглиблення процесу реалізації
“**об’єднання всіх гілок влади**”.

Абсурдність преміювання
двох європейських лідерів (Анге-
лі Меркель і Хосе-Марії Аснара)
у компанії з Віктором Янукови-
чем більш ніж очевидна.

Показовою в цьому плані є іс-
торія торішнього гучного скандалу
довкруг німецької премії “Квад-
рига” (Quadrige-Affäre um Putin //
[www.spiegel.de/politik/aus-
land/0,1518,775172,00.html](http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,775172,00.html)), яку
намірились вручити Владіміру Пу-
тіну “за активну позицію у відсто-
ванні суспільного добробуту”. Як ві-
домо, “Квадригою” були відзначені
екс-канцлер Німеччини Гель-
мут Коль і Герхард Шредер, экс-
президент СССР Михайл Горба-
чов, экс-президент Чехословаччи-
ни Вацлав Гавел, президент Афга-
ністану Хамід Карзай та інші полі-
тики. Коли премію було вирішено
присудити прем’єр-міністру Росії,
то співголова партії “зелених”
Джен Оздемир на знак протесту
покинув журі, а один із колишніх
лауреатів Олафур Еліассон повер-
нув нагороду. Те саме пообіцяв
зробити і Вацлав Гавел. “Frankfur-
ter Allgemeine” написала, що вру-
чення “Квадриги” Владіміру Пу-
тіну суперечило б принципу демок-
ратичних засад колишніх лауреа-
тів. Бо з тексту-обґрунтування
премії випливає, що всім її лауреа-
там “**притаманний дух першопро-
ходя і прагнення до суспільного**
блага”. У результаті демаршу Вац-

лава Гавела преміювання скасува-
ли — європейська демократична
спільнота у такий спосіб відреагу-
вала на відверте неподобство і зну-
шання над загальнолюдськими
моральними цінностями.

Демократія — це незалежність
засобів масової інформації. Найді-
євішим засобом запобігання пе-
ретворенню демократії в охлок-
ратію та диктатуру є свобода мас-
медіа, які примушують обивателя
замислитись. Саме цього чи не
найбільше боїться номенклатур-
на бюрократія. Бо в обивателеві,
який замислився, прокидається
громадянин. Недарма перші кро-
ки будь-якої диктатури спрямо-
вані на придушення і підпоряд-
кування мас-медіа власним цілям
і завданням.

Населення може тривалий
час перебувати у стані інформа-
ційного голоду, не беручи участі в
ухваленні рішень влади. Але та-
кий стан неминуче призводить до
втрати ініціативи, до політичної
апатії. “Пофігізм” набуває харак-
теру пасивного опору владі. Апа-
тія стає небезпечною для існу-
вання авторитарного режиму, для
диктатури. Економічні програми
не виконуються — чим вищий рі-
вень розвитку науки і техніки,
тим більшу роль відіграють інди-
відуальна активність й зацікавле-
ність. А оскільки їх унаслідок
апатії відчутно бракує, то все в
державі робиться абияк. Систе-
ма/державна поступово стає неке-
рваною.

Як наслідок — влада/команда
“проФФесіоналів” припускаєть-
ся традиційної/фатальної помил-
ки — намагається боротися з не-
керованістю шляхом збільшення
апарату управління й структур
насильства, гадаючи, що коли бу-
де “з кого спитати”, то врешті-
решт все налагодиться. Насправді
влада досягає протилежного
ефекту — починається дезоргані-
зація господарства, дезорганіза-
ція управління. Узгодження дій
різних відомств призводить до
втрати часу. Апарат стає незграб-
ним, задихається від інформацій-
них потоків, запізнюється з ухва-
ленням рішень.

Природною реакцією вла-
ди/команди “проФФесіоналів”
стає механічне збільшення власної
фізичної (не інтелектуальної) моці.
Підтверджен “фаховості” ниніш-
ніх “проФФесіоналів” у владних
структурах цілком досить. Показо-
вою є історія виклику 14 березня
2012 року всього складу Вченої ра-
ди Інституту соціології НАН Укра-
їни на допит в СБУ (<http://www.unian.net/ukr/print/491714>). Навіть
Віктор Янукович був змушений
розцінити цей випадок як непро-
фесійний підхід. Услід і Служба
безпеки визнала необдуманість рі-
шення свого слідчого стосовно
працівників знаної і поважаної в
усьому світі наукової установи...

Політичні перспективи для
Української держави загалом до-
волі похмурі. Результати виборів
до Верховної Ради можуть поси-
лити нинішню владу. Інакше ка-
жучи, реальність перед Україн-
ською державою висуває чітку
альтернативу: або докорінна змі-
на принципів управління, або за-
гибель держави. Вона більше не
може існувати без подолання ко-
рупції, без негайного запровад-
ження демократичних принципів
справжнього народовладдя (не
деклараций), без дотримання за-
конів природного самоорганізо-
вування людей в ефективне гро-
мадянське суспільство.

Про пошуки універсуму Олегом К. Романчуком

Олег К. Романчук. У пошуках універсуму: статті, публіцистика, прогнози і спостереження (1990-2011). — Львів: “Універсум”, 2011. — 880 с.

Юрій САЄНКО,
доктор економіки і соціолог,
професор, Київ

Олег Костянтинович Романчук — системна особистість, надто велика рідкість у нашому фрагментарному просторі, де все розділене, розібране на шматки, сектори й сегменти до такого ступеню, що годі й сподіватися на цілісну картину світу. Тому й так відрадно, що зустрічаються ще в наш час фахівці, які намагаються триматися в рамках системного аналізу сучасного перебігу подій.

Книжка Олега К. Романчука має символічну назву — “У пошуках універсуму”. Це справді робота пошуку смислу незалежного життя українського соціуму. Річ системно-хронологічна. Це не іс-

торична послідовність фактів. Це не політологічні гадання на кавовій гущі: “А що буде, якщо...”.

Це полотно, зіткане зі співставлень сучасних фактів, подій, думок, суджень сучасників і класиків — у кінцевому випадку з авторським аналізом, висновками і, де можливо, рекомендаціями.

Прикметно, що в працях Олега К. Романчука майже відсутні рекомендації: “Україні потрібно...”, “Україна має перетворитися на...”, “Україні треба модернізуватись...” і т. ін. Такі рекомендації допомагають суспільству, як відомо кому “гарячі припарки”. Ці горезвісні лікарі-перебудовники України випи-сують рецепти на препарати, яких немає у політичному потенціалі України. Бо проблема не тільки в тому, “що потрібно”, а найбільше

— “ЯК ЦЕ ЗРОБИТИ?”, “ХТО ЦЕ ЗДАТЕН ЗРОБИТИ?”.

Кожну працю я читав у хронологічному ряду 18-річного існування унікального журналу політології, футурології, економіки, науки й культури “Універсум”, де й натяку немає на інтелектуальну глумливість. Журналові (його головний редактор Олег К. Романчук) також притаманний міждисциплінарний характер із плеядою авторів конструктивного мислення. І тут порядкує системний принцип Олега К. Романчука — на відміну від журналів і газет, зітканих із розрізнених фактів за принципом “клаптикової ковдри”.

Так тримати! Хотілося б видати вибране із цієї збірки — таку собі настільну книжку молодого журналіста як приклад добротної аналітичної роботи.

Хто здійснює мовну політику?

— Проблеми російської мови як мови спілкування в Україні не існує. Немає цієї проблеми і в доступі до інформації. На українському телебаченні російське мовлення переважає, ніхто не збирався і не збирається вилучати російські книжки з бібліотек. У чернівецьких і київських книгарнях російськомовні книжки кількісно переважають українськомовні. І це не лише детективи та інші бестселери, а й поліграфічно досконалі видання російської класики — Ф. Тютчева, І. Буніна, гарно ілюстровані книжки для дітей.

Щодо побутового рівня, то, вважаю, тут людина має право розмовляти тією мовою, якою вона хоче. Це право не може бути оскаржене і покривджене. І всі оці наші апелювання до безбаченків, намагання їх присоромити — вони нічого не дадуть, окрім роздратування.

Якщо й існує проблема російської мови, то це, на мій погляд, проблема престижу. Так, змінилися пріоритети, знизився престиж російської мови, вона вже не має того панівного, привілейованого становища в суспільстві, як це було за часів Радянського Союзу. Але ж для людини з почуттям власної гідності міркування щодо престижу — другорядні. Престиж — поняття обивательське. Щодо державного статусу, то його мусить мати лише українська мова, але держава повинна справді подбати про розвиток не лише російської, а й інших національних мов, які внаслідок історичних обставин створили певний традиційний (і неповторний) “мовний устрій” українці.

— **Чи має українська мова сьогодні належний рівень у нашій державі? І що треба, аби вона відповідала статусу державної?**

— Для цього потрібно відмовитися від багатьох штампів, які й досі є в методиці викладання української мови в школі. Самі лише тексти у підручниках! Без ставків, каліни, верби, соловейка, які й обійтися не можемо. Ми не вчимо учнів живої мови, не встигаємо за часом. Хіба можна дітей, які вміють працювати з комп'ютером, розуміються на різній побутовій техніці, годувати тими псевдопоетичними, наївно-сентиментальними штампамі, які ведуть свою традицію від пейзажних описів І. Нечуя-Левицького? Класику потрібно шанувати, але ж на ній не можна зациклюватися. Хлопчиків і дівчаток треба вчити насамперед того, щоб вони

Чи існують сьогодні в нашій державі проблеми з функціонуванням російської мови? Чи є нагальним питання надання їй особливого статусу — другої державної? Чи на належному рівні українська мова як державна?

Про це розмовляємо з професором кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктором філологічних наук Людмилою ТКАЧ.

вміли висловлювати власну думку, виражати свою особистість через українську мову, відчувати смак у грі через мову.

Інакше в кожному поколінні більшість становитимуть такі люди, зразки яких подають депутати та урядовці своїм мовленням. Вміння добре говорити вважається мало не талантом, між тим, як це мало би бути нормою.

— **Але ж сьогодні у нашій державі діє “Закон про мови”? У ньому ж, напевно, передбачено якісь заходи щодо зміни методики викладання?**

— У тому законі, до речі, йшлося і про форми піднесення престижу, розширення сфер вживання української мови, удосконалення методів викладання і т. ін. Але, незважаючи на різноманітні декларації, закон, ухвалений ще за часів голоування у Верховній Раді Валентини Шевченко, не впроваджується. Як і більшість наших законів, він гарно написаний, але існує лише на папері. Тому українська мова і не звучить на належному рівні, який виявив би її справжні можливості.

— **Чи не вважаєте Ви, що влада особливо і не переймається проблемами функціонування державної мови?**

— На жаль, ситуація саме така. Свого часу, 1991 року, мене запросили на посаду консультанта відділу облвиконкому у справах національностей (тоді ще в його віданні були вищі та середні спеціальні навчальні заклади). Моє службове завдання полягало в тому, щоб скласти програму з впровадження “Закону про мови” у Чернівецькій області. Праця була колективною, і будь-яка радикальна, конкретна пропозиція з мого боку не сприймалася. В тих умовах неможливо було ввести до програми конкретні пункти про жорстку кваліфікаційну

вимогу знання української мови та історії України (як це є в цивілізованих державах), про відповідальність посадових осіб за ігнорування української мови в діловій документації (таке ігнорування процвітає і досі). Як фахівець, я розуміла, що впровадження такого закону мало б спиратися на кілька важливих чинників, серед яких і обов'язковий кваліфікаційний іспит перед комісією, і вивчення громадської думки, і терпляча роз'яснювальна робота. Але ж це — робота, а наше чиновництво звикло до маніпулювання папірцями. Комісія з впровадження “Закону про мови” була створена за принципом весільних генералів, які не могли й не повинні були, зрештою, займатися курсами вивчення української мови на підприємствах і установах, підготовкою посібників, словників. Це робота фахівців, а їх у комісії майже не було. До речі, розпорядженням облвиконкому мене було призначено секретарем тієї комісії, але засідань комісія не проводила, конкретного плану роботи не мала (за винятком разових, несистемних перевірок), згодом вона взагалі перестала працювати, причому без попереднього заслуховування про результати роботи. Може, щось на папері й змайстрували, але мені нічого про це не відомо й досі. І хоч тодішній заступник п. Гнатюшина з гуманітарних питань п. Фольварочний і намагався якось нетрадиційно, не по-чиновницькому ставитися до впровадження “Закону про мови” (тут треба віддати йому належне), але з того мало що вийшло.

— **Але ж ми маємо вже Конституцію, і в Основному Законі нашої держави українська мова дістала відповідний статус?!**

— Так, але час упущено. Надан-

ня державного статусу українській мові потребує величезних коштів з державного бюджету, а їх немає. Ні на нові підручники, ні на оплату праці кваліфікованих викладачів, які б не зводили навчання мови до орфографічного практикуму — правопису апострофа чи м'якого знака. Немає коштів для проведення конкурсів з написання підручників. Їх немає навіть для того, щоб привезти дітей з районів на обласні олімпіади, щоб участь у них запам'яталася і була святом. Чомусь угорський єврей Дж. Сорос фінансує програму “Трансформація гуманітарної освіти в Україні”, платить стипендії професорам, аспірантам, учителям, а ми, виходить, неплатоспроможні? То як і від кого ми захищаємо українську мову? Але, гадаю, навіть у скруті можна виявляти ініціативу, гуртувати колективи фахівців.

— **Чи не здається Вам, що існує спротив у сприйнятті української мови як державної?**

— Звичайно, існує. І на це є не лише причини емоційного порядку, а й сам устрій нашого законодавчо-виконавчо-державницького життя. Ніхто не зобов'язує держслужбовця знати українську мову на належному рівні, а не в тому пародійному варіанті, який можна почути скрізь (за винятком, хіба, дикторів українського радіо, програми студії “1 + 1”, “ТБі” та ICTV). Допоки українська мова не стане кваліфікаційною вимогою до посади, а знання її не буде матеріально заохочене (до речі, за знання іноземної мови службовцям доплачували раніше і тепер доплачують 15 % посадового окладу), доти ми змушені будемо захищати свою мову в сво-

ій державі. На жаль, в інший спосіб проблеми розв'язати не можна, бо не маємо достатньої кількості фахових кадрів, та ще й із бездоганним знанням української.

— **Тобто Вас як фахівця не влаштовує ментальність урядовців?**

— У ставленні до української мови як державної все починається від перших осіб держави. Чи можемо уявити, щоб дружина президента США не знала англійської чи президента Росії — російської? Чому дружина короля Швеції змогла за рік чи два опанувати шведську мову, а дружини наших президентів українською мовою не послуговуються навіть у своїх прилюдних виступах? Невже не можна вивчити кілька стандартних речень? В офіційних розмовах їх не так уже й багато.

— **А депутати?**

— Депутати — тема окремої розмови, але ставлення багатьох з них до української мови не має ані пояснення, ані виправдань. Неприхована і демонстративна зневага до української мови не дістає жодної відсічі. За двадцять років незалежності ми не спромоглися прийняти такий закон про депутатство, який би мав пункт про обов'язкове володіння українською мовою людини, яка балотується на депутата Верховної Ради.

Чому у Верховній Раді України головуючий дозволяв собі виступати російською мовою? Хіба в Державній Думі Росії ми почуємо українську чи будь-яку іншу національну мову? І це при тому, що Росія — федерація багатьох народів...

Коли ж ми почнемо з таких кроків, що без української мови не можна буде зробити кар'єри, тоді не шукатимемо винних у гнобленні нашої мови, не дорікатимемо бабусі в тролейбусі, яка не навчилася розмовляти українською мовою, живучи в Україні, бо не ця бабуся робить погоду в державі. Звичайно, це легко — принижувати свого опонента, який сидить за два кроки від тебе в тролейбусі, але значно складніше критикувати практичну політику стосовно української мови як державної, бо цю політику здійснюють люди на високих державних посадах.

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА,
м. Чернівці

Львівські уроки українськості

Сергій СЛОБОЖАНСЬКИЙ

16 березня Львівська облрада затвердила програму розвитку української мови, української культури та історичної свідомості громадян України на території області на 2012—2014 роки. На її реалізацію передбачається залучити з обласного бюджету та з інших джерел 4930 тис. грн. Ці кошти буде використано насамперед на збагачення духовного потенціалу підрастаючого покоління шляхом створення українськомовного продукту в місцевому телепросторі, електронній бібліотеки української літератури, підтримку театральних постановок за творами українських драматургів, проведення фестивалю нової української пісні, розвиток молодих талантів шляхом проведення мистецьких заходів; популяризацію сучасного образотворчого й прикладного мистецтва через організацію виставок; популяризацію українського художнього продукту за кордоном.

Що й казати, програма досить масштабна. Адже йдеться про поширення функцій та сфер уживання державної мови, піднесення україн-

ської культури в усіх її проявах, формування цілісного національного інформаційно-культурного простору. Значна частина заходів реалізовуватиметься зусиллями представників освітніх, просвітнянських, мистецьких колективів, державних, комунальних та громадських установ і організацій. Тож для всієї громадськості відкривається безмежний простір для виявлення й реалізації ініціатив. Прикметно, що львів'яни опікуються і відродженням традиційної народної української культури в усьому розмаїтті жанрів, і продукуванням на цій основі сучасного мистецтва світового рівня.

Львівська програма національного відродження тримається на трьох китах: мові, культурі та історії. Остільки 2012 рік багатий на ювілеї: 100-річчя скаутської організації “Пласт”, 70-річчя УПА, ювілейні дати Йосипа Сліпого, В'ячеслава Чорновола, Соломії Крушельницької, Ярослава Стецька, Миколи Лисенка і багатьох інших українських геніїв, то міськрада проголосила його роком історії.

Опікується львівська влада й шкільною освітою. Вона засудила

намір міністра освіти, науки, молоді та спорту скоротити у школах вивчення української мови та історії на користь інформатики та другої іноземної мови. В інтерв'ю для преси міський голова Андрій Садовий заявив: “Можливо, комусь хотілося б, щоб українці погано знали мову, але ми у Львові робитимемо все, аби знати глибину нашої мови. Ми не зменшуватимемо жодним чином кількість годин для мови, для історії”. А в. о. начальника міського управління освіти Катерина Гороховська додала, що у Львові знають, як викладати правдиву, а не спотворену загальну історію та історію України.

Львівські засоби масової інформації, включаючи місцеві телеканали та електронні видання, майже всі українськомовні. Однак Львівщина неспроможна самотужки боротися з російською окупацією українського інформаційного простору. Примітивна й набридлива російська попса поки що панує і на львівських FM-каналах. Щоб хоч почасти порятувати від неї мешканців міста, облрада заборонила крутити російську попсу в автобусах. Активісти обласної організації

Депутат Львівської облради мовознавець Ірина Фаріон з плакатом із десяти виставки у Львівській політехніці “Мова — меч духовний”

ВУТ “Просвіта” та ВО “Свобода” чимало зробили для викорінення “москальської попси” із розважальних програм кафе та нічних клубів. Тепер там дедалі більшу популярність завойовують молодіжні українські вечорниці.

Отак, крок за кроком, долаючи опір столичного чиновництва і місцевих маловірів, львів'яни послідовно й наполегливо втілюють власну програму відродження українськості в Україні. Їхні уроки повчальні для багатьох.

Українці захищають своє право жити в національній державі

Ірина МАГРИЦЬКА

Мешканець Лисичанська Віталій Шведов подав до суду позов із вимогою звільнити Миколу Азарова з посади прем'єр-міністра у зв'язку з невідповідністю нормам законодавства в частині володіння ним державною мовою.

Вимога Шведова цілком законна з точки зору порушення Азаровим його громадянського права жити в національній державі Україна і чути від перших осіб українську мову, яка є головним атрибутом української держави.

Мало хто знає, що Україна — НАЦІОНАЛЬНА держава, і цей її статус закріплено в досі чинному документі — Декларації про державний суверенітет України (ухвалений 16.06.1990 р.). У цій декларації зазначено: “Українська РСР як суверенна національна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення”.

Державна мова, якою зобов'язані володіти всі держслужбовці, за Конституцією — українська. Азаров як одна з перших осіб держави має представляти і всередині країни, і за її межами державу, її закони, Конституцію. Чи робить він це — питання риторичне.

Отже, вимоги позивача законні, конституційні. А позивається він до суду тому, що не має трибуни, з якої міг би закликати вищих чиновників будувати національну європейську державу. Його вчинок — своєрідний політичний демарш із метою привернути увагу суспільства до цієї проблеми.

Поки ми не zorganizуємося і не створимо Українську національну державу — тут буде незатишно не лише українцям, а й представникам національних меншин. Нам постійно кажуть: “Так історично склалося...”. В інших країнах ж

“так” склалося, але ніде в світі немає такого, щоб національні меншини принижували народ, якого в цій країні — більшість (за європейськими стандартами, Україна із 78 % українців є моноетнічною державою). І те, що українці постійно чуять із вуст вищих можновладців мову іншої держави, принижує їх як більшість.

Але, зважаючи на нашу систему правосуддя (тиск органів влади на суддів, узурпація влади однією політичною силою), я на 99 % упевнена в тому, що позовні вимоги В. Шведова розглянуті не будуть. Однак це теж непогано — відмова йому в українському суді буде підставою для подальшого звернення до Європейського суду.

Чоловік таким чином протестує проти знищення українців як нації — згадаймо хоча б запровадження нових паспортів, у яких відсутня графа “національність”. А от в американських паспортах українцям пишуть, що вони — українці, як і французам — що вони французи, грекам — що вони греки.

Щодо мови Азарова з філологічної точки зору. Її взагалі неможливо класифікувати. Вона не належить ні до територіального діалекту, ні до соціального. Вона не є ані правильною російською, ані українською, ані суржиком. Мова Азарова — філологічний феномен. Орфоепічно вона — російська, його артикуляційний апарат не налаштований на українську мову. Але не підлягає жодному сумніву, що український чиновник вищого рангу зобов'язаний володіти нормативною українською мовою.

Панові Азарову варто було б серйозно попрацювати над правильною вимовою. Колись я вирішила запропонувати йому свої послуги філолога, щоб навчити його правильно вимовляти українські слова, і написала йому листа на Facebook, але відповіді не отримала...

як-от Жванецького мовою оригіналу: “И в этом наша прелесть”.

На тлі хахливого суржику цих письменниць українська мова ще одного гостя студії — політолога Артема Біденка — була просто шедевром.

Я не читала творів цих письменниць, і хотіла б спитати тих, хто їх читав: чи така ж потворна мова їхніх книжок? Тоді це не література, а (мовою самих Чернінбок) — ПОВНИЙ МРАК!

Розмістила це запитання у Фейсбуці на сторінці сестер Чернінбок. Вони його прибрали, а Олена написала мені повідомлення: “Ви надто конфліктна та упереджена особа. Тому й прибрали. Гарного Вам недільного дня та усмішок... О. Ч.”.

На що я відповіла: “Дівчата, вам хоч трошки соромно за свою неоковирну мову? Ви ж нібито письменниці і маєте бути носіями грамотної, літературної мови! Те, що вам об'єктивно вказують на ваші помилки (я кандидат філологічних наук, тож на цьому непогано знаюся), ви називаєте конфліктністю й упередженістю? Раджу вам самим більше читати і слухати не лише Жванецького. Бажаю успіхів!”.

Ми проти «Табачної» контрреволюції»

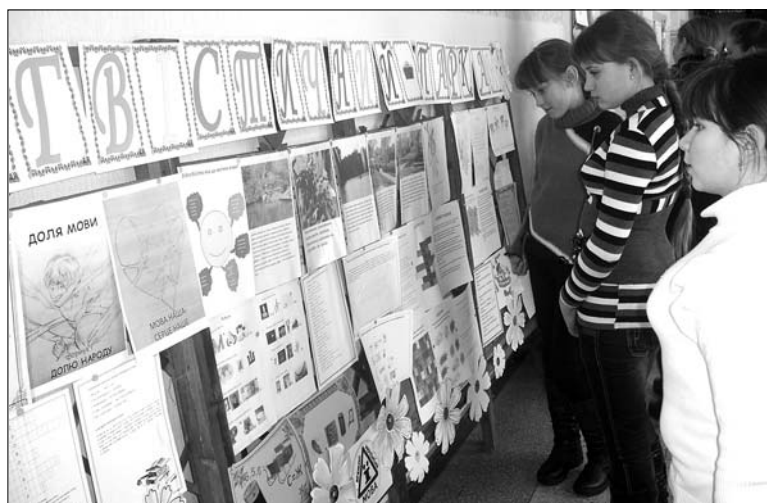
Нас, членів “Лексеми”, дуже схвилювала публікація “Табачна” контрреволюція” (“СП”, ч. 8 за 2012 р.). На жаль, зараз усе робиться для того, щоб нічого українського в Україні не залишилося. Загляймо в підручники української мови й літератури. Читати їх без словників неможливо: суцільні спеціальні терміни, іншомовні слова. І коли старші вчителі розповідають, що раніше творчість Т. Шевченка вивчали цілу навчальну чверть, нам не віриться. Тепер вчимо 2-3 імені за один урок.

Що ж, вчимо замість рідної іноземні мови. За кордоном буде легше спілкуватися, адже рано чи пізно нам, молодим, дорога туди. Вдома ні роботи немає, ні можливості реалізуватися. Піднімаємо економіку сусідів — до цього нас спонукає влада. А щоб ностальгія не мучила — закамуфлюємо свою історію. Без її знання легше адаптуватися в чужому світі. Не хочеться вірити, що “табачники” від слів перейдуть до практики. І ми, лексемівці, робимо все можливе, аби довести, що так неправильно.

Минув місячник української мови в нашому Сватівському районі, в нашій школі. Ці дні промайнули в єдиному пориві: “Плекати в серці кожне гроно, прозоре диво калинове...” Від першого до останнього дня місяця святковий настрій панував у стінах школи. Просвітяни-лексемівці під керівництвом Т. І. Смалько та О. В. Шевченко не лише продумали і спланували кожен захід, щоб “оживити” й охопити театральною, декламаторською, вокальною участю всіх учнів школи.

Розпочався місячник тематичною лінійкою “Українська мова — диво калинове”.

Вдалими були конкурси. Ось,

скажімо, “Лінгвістичний паркан” (конкурс творчих робіт). На справжній пліт школярі мали право причепити власні казки, вірші, лінгвістичні дослідження, малюнки, ребуси, кросворди. Учні старших класів змагались у створенні презентацій “Вивчаємо творчість українських письменників”. Переможці (Н. Шапталова, І. Матвієвська) зуміли довести не лише свої мовознавчі, літературознавчі здібності, а й відмінне володіння комп'ютерною технікою.

Творче об'єднання “Лексема” будувало свою роботу так, щоб жоден учень не залишився без уваги. Мовна гра “Веселий ярмарок”, шкільний диктант “Наша мова калинова”, конкурс на кращого оратора “Поетами народжуються, ораторами стають”, конкурс почерків, конкурс на кращий зошит...

Постійно проходить Всеукраїнський конкурс для вчителів на кращу розробку уроку з використанням інноваційних освітніх технологій. Олена Віталіївна Шевченко створила кілька таких

уроків. Це уроки майбутнього: шире слово й пісня, незвичайні завдання і простота засвоєння знань, легко, доступно й наочно.

Окраса місячника — свято рідної мови “До мови доторкнемося серцем”. Театралізоване дійство, де сміх і радість межували зі щемом в очах, де багатотрагедійні долі людей зливалися з долею мови. Тужливі пісні, оптимістичні вірші й читання прозових текстів. Історія розвитку мови постала перед глядачами, мешканцями селища, то було справжнє торжество красивої, милозвучної української мови.

Ми боремося із суржиком, впроваджуючи і в школі, і в селі справжні цінності й здобутки рідної мови. Можливо, наш внесок у просвітянську роботу невеликий, але якщо зібрати докупи зусилля всіх небайдужих в Україні, це буде могутня сила в протистоянні “табачним контрреволюціям”.

Представники творчого об'єднання “Лексема” Нижньодунавської ЗОШ І—ІІІ ступенів Луганської обл.

Ім'я — наш могутній оберіг

Орест ДРИМАЛОВСЬКИЙ, учень 11 класу Суховільської ЗОШ Городецького району на Львівщині

У львівському Палаці мистецтв відбулася зустріч із берегинею українських традицій, авторкою поетичних збірок, художніх книг для дітей, наукових досліджень української символіки та звичаєвості, педагогом, членом НСПУ, засновницею й директором школи “Тривіта” **Марією Чумарною**. Тема розмови — заповідана інформація, що міститься у наших іменах, її вплив на наше життя. Організатор заходу — Галицьке районне об'єднання м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

У вступному слові Оксана Семенюк, заступник голови Галицького районного об'єднання міста Львова ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, наголосила, що захід Товариство проводить із нагоди Міжнародного дня рідної мови, він традиційно щороку збирає просвітян. В умовах, коли зменшується кількість годин української мови в шкільній програмі, здійснюється тиск на українськомовне середовище, справа совісті кожного українця — зайняти своє місце у лавах захисників мови, відмовитися від компромісної позиції і підтримувати нашу мову і в побуті, і в професійній діяльності.

Марія Чумарна згадала імена знаних українських мовознавців

Олександра Потебні та Григорія Нудьги. Олександр Потебня — класик українського мовознавства XIX сторіччя, Григорій Нудьга — сучасник відновлення України і Товариства “Просвіта”. Незважаючи на зайнятість, він брав активну участь у всіх заходах, організаторами яких були Марія Чумарна та політв'язень советських таборів Мирослава Зваричевська, розповідав про таємниці рідної мови, її глибинне розуміння. Саме цей духовний аспект “солов'їної”, на який ми зазвичай не звертаємо уваги, пані Марія вважає надзвичайно важливим у її вивченні, адже кожен звук, кожне слово нашої мови має своєрідну енергетику. І найкраще вона простежується в іменах людей.

Адже ім'я, дане людині при народженні, є божественним кодом, який духовно пов'язує її з предками. У цьому — унікальна здатність впливати на нашу долю, тому не варто його спотворювати чи змінювати. Марія Чумарна закликає пам'ятати, що енергетична сила нашого імені, як і рідна мова, є могутнім оберегом.

Присутні переглянули коротке відео, яке продемонструвало вплив звукових хвиль на матерію. Частинки порошку, борошна або білого піску, розсипані на скляному столику, шикуються під впливом звуку різних частот у дивовижні симетричні візерунки, які змінюються, нагадуючи орнаменти українських рушників.

Цей експеримент, за словами пані Марії, науково демонструє, що саме звук — основа формування світу, усього живого на землі.

Особливо акцентує письменниці на важливості мовного й морального виховання молодого покоління українців від перших секунд їхньої появи на світ. Сумує, що ми з плином часу втрачаємо традиції виховання дітей. Дедалі рідше чути материнську коліскову, цей неоціненний скарб, що доставляв нам у спадок від предків. Саме з маминого слова починається людина. Після зустрічі всі охочі мали змогу придбати книжки Марії Чумарної, які вийшли у серії “Світ малого українця” (Видавництво “Навчальна книга — Богдан”). Ці видання допоможуть батькам у вихованні дітей.

На завершення заходу голова Галицького районного об'єднання Товариства “Просвіта”, політв'язень Стефан Горечий подякував Марії Чумарній за цікаву, змістовну зустріч.

РЕПЛІКА

Обережно, суржик!

Ірина МАГРИЦЬКА, Луганськ

Досі я вважала, що українсько-російський суржик — хвороба аж ніяк не Західної України. У колі своїх знайомих-галичан завжди чула лише гарну українську. Навіть не дуже освічені львів'яни не використовують такий страшний суржик, який ми “мали щастя” нещодавно почути від... львівських письменниць, журналісток — сестер Олени та Юлії Чернінбок, що були гостями студії радіо “Ера” в Ірини Ткаченко на передачі “Медіа-клас”.

Ось лише деякі перли з уст цих письменниць: “На сьогоднішній день” (треба просто “сьогодні”), “виключення з правил” (винятки з правил), “я не вбачаю себе займаючоюся якимось бізнесом” (я не уявляю себе в бізнесі), “зв'язуюча ланка” (сполучна ланка), “їх просто не переубедіш”, “релігійні канони”, “генія не можна визначити наОщуп”, “почАла з равенства”, “Це ж бред!”

А ще ці письменниці часто цитували російську “класику”,

Любов до ближнього — це конкретні справи

Максим МАУРИТССОН — греко-католицький священик (на пенсії). Торік йому виповнилося 85 років. Повний сил та енергії, бажання працювати для людей. Знаходить закордонних інвесторів для вітчизняних благодійних фондів, що займаються оздоровленням чорнобильських дітей, дітей із багатодітних сімей, сиріт. Організовує доставку гуманітарної допомоги в Україну. Співзасновник університетського видавництва “Пульсари” в Києві, автор багатьох статей на різну тематику, словників та інших праць. Професійно грає на роялі, органі, розмовляє десятима мовами (читає ще кількома десятками), має багато різноманітних зацікавлень. Побутовими умовами не переймається, звик до аскетичного способу життя: на дев’яти квадратних метрах житлової площі має 8 тисяч книжок, стіл, стілець, ліжко, на якому ковдра слугує водночас і матрацом, миску, ложку, чашку — ось і все. Навіть узимку ходить без шапки, у легенькому пальті (чи й без нього). Говориш із ним і чомусь згадується: “Тут ходив Сковорода”... Пропонуємо нашим читачам розмову з цим дивовижним чоловіком.

— **Пане Максиме, які Ваші дитячі враження? Хто Ваші батьки?**

— Моя мама — вишивальниця. Батько працював бібліотекарем, удома також мав бібліотеку. Я в дитинстві не грався, а читав книжки. Сам навчився читати в п’ять років. Ми жили в Італії, в Мілані. Тато був першим бібліотекарем католицького університету. Потім перейшов до Амбросіанської бібліотеки — найбільшої й найкращої в Італії після Ватиканської. Тато знав усю бібліотеку напам’ять, легко знаходив книжки на будь-яку тему. Під час Другої світової війни він рятував книгозбірню від німців у монастирі та від пожежі внаслідок бомбардування.

— **У школі легко було навчатися?**

— Я проти всіх шкіл, але до школи ходив — примусили. Під час уроків читав книжки, які приносив із собою. Сприймав усе набагато швидше за інших учнів, оцінки завжди мав добрі. У гімназії, коли вивчали грецьку мову, викладач пропонував читати, наприклад, Гомера чи іншого автора. А я навіть не мав удома книжки, ми були бідні, а коли дали книжку, то читав правильно й ритмічно. Викладач був здивований. До тринадцяти років самостійно вивчив і грецьку, і латину. Уже в дев’ять років написав поезію латиною.

— **Яка Ваша рідна мова?**

— Нема. У родині говорили різними мовами. Досконало не знаю жодної. Писати можу добре, а говорити — не завжди. Десятьма володію без словника. Ще сорок розумію зі словником. Закінчив вісім університетів, навчаючись у двох водночас, — чотири у Швеції, три в Італії, один у Швейцарії. Склавав іспити з багатьох предметів, і гуманітарних, і природничих.

— **Ви за національність швед. Хто з батьків належав до цієї нації?**

— Тато й мама мали італійські паспорти, але мав і данських, і шведських родичів.

— **Як же Ви вирішили, що Ви — швед?**

— Я незалежний від батьків, самостійна людина: вибрав насамперед Швецію, потім Україну. У Швеції провів майже все доросле життя. В Україні — останні вісімнадцять років.

— **Ви співзасновник видавництва “Пульсари”. Як зацікавилися виданням книжок?**

— Коли я жив у Швеції, там був видавцем, надрукував багато книжок, чужих у перекладі й сво-

їх. Мої книжки побачили світ шведською, німецькою та іншими мовами.

— **Яка тематика Вашої творчості?**

— Насамперед релігія. Наприклад, написав книжку про Папу Павла VI (1897—1978), якого знав особисто. Його секретар був моїм приятелем. Спочатку видрукував цю працю шведською, а потім німецькою. Німецькою видання значно доповнене й розширене. У видавництві “Пульсари” організовую видання трьох серій: християнські філософи, релігія й медицина.

— **Чи знаєте українського філософа Григорія Сковороду? Адже Ваші погляди подібні.**

— Так. Я, як і він, вважаю найголовнішим — напрям до Бога, духовність. Маю всі його твори, перечитував їх неодноразово. Він багато мандрував, навчав звичайних людей. Я також. Наприклад, мене запрошували до Риму на престижні роботи, зокрема викладати в одному з університетів. Я відповів, що хочу спілкуватися з простими людьми. Деякі мої друзі думають так само. Головний редактор однієї щоденної газети у Стокгольмі теж не схотів стати професором, працює в журналістиці, бо тут спілкується з людьми, долучає їх до культурних надбань.

— **Чи Ваші погляди виробилися під впливом таких філософів, як наш Сковорода, чи сформувалися самостійно?**

— Я сам до цього дійшов. Потім, коли читав філософські праці, знаходив паралелі. Сковорода також був мандрівним філософом, його запрошували викладати, він відмовився, жив дуже скромно, ходив по селах і навчав людей.

— **Які його твори Вам припали до душі?**

— Усі. Я маю два томи. Читав і його листи грецькою мовою. Він писав досконало і грецькою, і латиною. Я був здивований, що він так гарно писав грецькою мовою, як античні письменники.

Зазвичай читаю молитви грецькою, а можу читати й старослов’янською. Історія перших століть християнства та грецькі отці церкви: Іван Златоуст, Василь Великий — це моя спеціалізація.

Книжка завжди зі мною, навіть коли їм, коли в дорозі, і коли немає що читати — для мене це втрачений час.

— **Сковорода говорить про два світи — один зовнішній, другий внутрішній.**

— Це нормально. Євангелія

вчить, що ми живемо в матеріальному світі, світі диявола, але не належимо до нього. Маємо власний світ — духовний і зв’язок із Богом. Це вище за матеріальний добробут.

— **В Україні за радянської влади Бога не визнавали, а тепер ті, хто забороняв релігію, самі ходять до церкви, молитися у наших зверхників нібито “модно”. Відчуваємо, їхню нещирість, бо після цього не соромляться красти, робити погані вчинки.**

— Тепер так не тільки в Україні, а й у всій Європі. У Парижі, наприклад, також справжніх вірян мало. Запитуєш у французя: “Ти католик?” — “Так, я католик, але не практикую”. В Італії так само. Живуть разом без шлюбу, і вважають це нормальним. Коли у людей є гроші, багатство, вони забувають про Бога. А коли війна, хвороба, чи якась інша біда — тоді звертаються до Всевишнього. Насправді наш перший обов’язок — не просити Бога про щось, а дякувати, що він нам дав життя і через хрещення зробив нас Його дітьми.

— **Я чула, що у Вас у кімнаті 8 000 книжок. Цього достатньо, чи ще хотіли б щось додати?**

— Усі маю, які потрібні. Коли пишу працю, можу знайти довідку на будь-яку тему: з ботаніки, фізики тощо. Маю енциклопедії шведською, французькою, сербською, італійською та іншими мовами.

— **Ви уклали й видали українсько-італійський розмовний словник.**

— І українсько-французький. Окрім того, підготував до видання українсько-іспанський. Приблизно на три тисячі слів для початкового рівня. Насамперед для дітей, яких приймають у родини в Іспанії, Італії, Франції. Цей українсько-італійський розмовник — перший, виданий українською мовою. Усі попередні — російською.

Французький підготував у співтворстві з колишньою професоркою французької з Києво-Могилянської академії, вона уклала його за моїм зразком.

— **Як потрапили в Україну?**

— У Римі я навчався в міжнародному коледжі. Зі студентами з різних країн спілкувався їхніми мовами: з ліванцями — французькою, з американцями — англійською і т. ін. Один ліванець запропонував співпрацювати з редакцією Ватиканської газети, вишукувати цікавинки в іншомовній пресі й писати про це італійською. Почав перекладати з голландської й грецької. Редак-

тор захотів особисто познайомитися зі мною, подякував за співпрацю, запитав, які я ще знаю мови. Тоді він відіслав мені матеріали угорською, польською, українською та ін. Польський архієпископ у Римі подякував за статтю про Польщу. А український єпископ Іван Бучко, який раніше був помічником єпископа у Львові, а тоді єпископом для греко-католицьких скитальців у Західній Європі, зацікавився, хто це пише у Ватиканській газеті про життя українців. Знайшов мене і сказав: “Ми маємо у Скандинавії (Данії, Швеції, Норвегії) близько 500 українців греко-католиків і не маємо священика. Один священик раз на рік приїздить до них із Бельгії”. І запропонував, щоб я став їхнім душпастирем. Так почав працювати з українцями. А 13 травня 1994 року вперше приїхав в Україну.

— **Яке враження на Вас справила Україна, українці?**

— Перші враження? Бідота. Коли вперше прилетів до Борисполя, був вражений його сірістю, брудом. Тепер, звичайно, зовсім інша справа, американці й поляки дали гроші на ремонт аеропорту. А тоді сидимо з приятелем в автобусі в Борисполі. Я питаю: “Коли він поїде?” — “Коли буде повний”. Мені це було дивно. Тепер автобуси ходять регулярно.

Я тоді приїхав, щоб дати концерти на органі. Спочатку в Донецьку, потім поїхав потягом в Одесу. Там зустрів молоду дівчину, яка плакала, скаржилася на свої незгоди. Побачив убогих людей, перейнявся їхніми проблемами. Саме тоді вирішив тут залишитися.

— **Не злякалися бідності?**

— Ні, моя родина була бідною. Коли я працював у банку в Мілані (перед тим як стати священиком), я заробляв утричі більше, ніж мій тато-бібліотекар.

— **Працівники культури бідні й там?**

— Так. Коли мені було близько дев’яти років, моя мама хотіла, щоб я навчився грати на фортепіано. А баба каже: ти дурна, музиканти нічого не заробляють, хай він краще ремонтує взуття. А мама вперта, знайшла мені вчительку. Я міг репетитувати на її піаніно. Я ніколи (навіть тепер) не мав удома ні піаніно, ні іншого інструмента. За сім місяців, у десять років, став піаністом. А в 13 — органістом. Давав концерти в усій Європі, було й по 40—45 концертів на рік. І в Києві, Білій Церкві, Львові, Дніпропетровську, Запоріжжі, Одесі.

— **Ви пишете книжку про Володимира Івасюка?**

— Я написав про нього довгу статтю. Друкую багато розвідок у газеті “Українське слово” та інших часописах. Потім укладу книжку з усіма своїми роботами.

— **Ваше ставлення до “Просвіти”, просвітян?**

— Дуже добре. Я раніше співпрацював з Українською Координаційною радою разом з Іваном Драчем, Михайлом Слабошпицьким. Там були й просвітяни. Про українську історію й літературу я знаю більше, ніж деякі українці.

— **Як українцям Вас наздогнати?**

— Де тепер Партія регіонів, там панує російська мова: Київ, Донецьк, Одеса. От я й питаю: чому? А в Західній Україні, хоч вона була під Австрією, Чехією, Румунією, Угорщиною — свою мову берегли.

— **Саме на Західній Україні “Просвіта”, якій понад 140 років, була в кожному селі.**

— І театр організовували, і виступи, і концерти, боролися з пияцтвом. Навіть Іван Франко був просвітянином.

— **Любите українських класиків?**

— Звичайно.

— **Ви колись говорили, що не читаєте літературних творів, вважаєте це марною тратою часу.**

— Не зовсім так. Я люблю Достоевського, написав статтю про В’ячеслава Іванова тощо. Але читаю переважно наукову літературу. Коли складав іспити в Італії, там змушували читати Данте. Не читав принципово. Це трата часу. Треба знати життєво важливі науки: фізику, хімію, ботаніку та ін.

Я президент Інституту християнської іконографії у Стокгольмі. Усе знаю про християнське мистецтво, не тільки про ікони: ефіопське мистецтво, сирійське й інше. Але музеї, картини мене не цікавлять.

Коли я даю концерт, відразу зосереджуюся на цьому. Але перед концертом і після нього музикою не займаюся.

— **Але це ж естетика, емоції.**

— Мене емоції не цікавлять. Я як лід. Можу любити людину дуже сильно, адже Біблія вчить: треба любити свого ближнього, як самого себе. Кажу: навіть більше, ніж себе. Але любов — не емоція, а конкретні справи. У цьому моя любов. У Верховній Раді можуть дискутувати годинами. А я за цей час роблю щось добре для бідних і хворих.

Спілкувалася **Надія КИР’ЯН**
Фото **Миколи ЦИМБАЛЮКА**

Із студій Максима МАУРІТССОНА: «Х» чи «Г» в українській мові

Звук *h* в англійській, німецькій, нідерландській, данській, шведській, норвезькій, румунській, фінській, естонській і угорській мовах в українській мові передається через *г*, тоді як у російській мові, яка не має жодної літери, що відповідає звукові *h*, передається через *х*. Так, наприклад, фінське слово Helsinki українською звучить Гельсінкі, а російською — Хельсинки. Є також кілька слів, які в оригінальній мові мали *h*, а в українській його втратили. Так, приміром, латинське і грецьке historia — історія або грецьке Hellas (Греція) в українській звучить Еллада. З іншого боку є мови, які не мають звука *х* і передають його через *h*, так, наприклад, угорське слово Csehov (Чехов), на противагу панівному використуванню російською звука *х*, навіть при переданні звука *h*.

На жаль, особливо в останні роки насамперед російськомовні українці забули або не зважали на правильність передання звука *h* через *г*, а не через *х*. Перелічу деякі помилкові передання.

З англійської: hit — хіт; hooligan — хуліган; hockey — хокей; hippie — хіпі; hospice — хоспіс; Halloween — Хелюїн; holding — холдинг; hobby — хобі; happy end — хепі-енд (чому з тире?); Hartford (місто в США) — Хартфорд; Hastings (місто в США) — Хейстінгс (але Гастінгс — місто з тою самою назвою у Великобританії); Honiara — Хоніара; Houston — Х'юстон; Huntingdon (shire) — Хантінгдон (шир); Hyderabad —

Хайдарабад; Idaho — Айдахо; halfback — хавбек; highway — хайвей; hiring — хайринг; high-tech — хай-тек; harassment — харасмент; hard-bop — хард-боп; hardware — хардвер; hard-core — хард-кор; hard-rock — хард-рок; house-music — хауз-мюзик; house-rent-party — хауз-ренд-парти; coffee-house — коффе хауз (або хаус); heavy(-trash)-metal — хеві(-треш)-метал; hedge — хедж; hedge fond — хедж-фонд (чому з тире?); he-ad-liner — хедлайнер; hand — хенд; hands on — хендз-он (чому з тире?); happening — хепенінг; hat-trick — хет-трик; hatchback — хетчбек (чому не хечбек); hillbilly — хілбілі; hindi — хінді; Hindustani — хіндустані (населення, але Індостан про region); hall — хол; howlers — холерс; holism — холізм; holocaust — холокост; homing — хомінг; hone — хон; horper — хопер; hornpipe — хорнпайп, горнпайп; hot — хот; hot-jazz — хот-джаз; hot ton — хот-тон; hook — гук; hula-hula — хула-хула; hinayana (в індійських мовах) — хінайана; з іспанської: habanera — хабанера; jondo — хондо; junta — хунта; з латинської: habeas data — хабеас дата; habeas corpus — хабеас корпус; з норвезької: halling — халінг; hardingfele — хардингфеле; з німецької: Halbmond — Хальмонд; Sahara (пустеля) — Сахара; Handler — хендлер; з грецької: haimosis — хемоз; з румунської: hora — хора; Heim (австрійський посол в Україні) — Хайм; Heel (німецька фірма) — Хель.

Думаю, що німецький композитор

Ludwig van Beethoven (1770—1827) повертається у своїй могилі, коли чує, як не тільки росіяни, а навіть українці вимовляють його прізвище Бетховен.

Зловживання літерою *х* з'являється ще, коли передаються китайські, японські та в'єтнамські слова, приміром, Хуанхе (Hwang Ho, проте Гонконг — правильно, відповідно до Hong Kong), Хіросіма (Hi-roshima), Хоккайдо (Hokkaido), Хонсю (Honshu), Хайнань (Hainan), хакірі (hakiri), Хайфон (Hai Phong). У цих мовах звук *х* просто не існує.

Щодо семітських мов, там є три види звуків категорії *h*. У деяких словах буква *х* не відповідає оригінальному семітському звукові, тому краще писати *г*, а не *х*, оскільки *г* ближче до вимови оригінала. Тож Гайфа, а не Хайфа (Haifa).

З усього вищесказаного випливає, що зловживання буквою *х* замість правильної, притаманної українській мові літери *г* — це чистий русизм. А оскільки український патріот, який щиро піклується про свою Батьківщину та чистоту рідної мови, повинен відкидати всі русизми, треба було б починати це очищення уже 1991 року, коли Україна стала незалежною, бо, як недавно естонський Президент на запитання, чи російська мова може бути в Естонії другою державною, відповів: “Російська мова — це мова окупантів”, або як кажу я — мова загарбників, які навіть назву своєї держави уклали.

Іван ЮЩУК,

професор, завідувач кафедри слов'янської філології і загального мовознавства Київського міжнародного університету

Коли я прочитав машинопис статті Максима Маурітссона, двічі здивувався. По-перше, я не повірив, що це міг написати швед такою бездоганною українською мовою. Швед, якому за 80 років і який недавно живе в Україні (низько вклоняюся йому). Отже, нашу мову легко може вивчити той, хто хоче її знати. А наші, кажучи словами Тараса Шевченка, землячки “з цинковими гудзиками” тільки “по-московській так і ріжуть, сміються та лають батьків своїх, що змалечку цвенькати не навчили по-німецькій”. Вони й російську мову калічать. А українська для них надто важка, не вистачає олії...

Друге, що мене вразило, — це те, наскільки наші вчені мужі й так звані культурні діячі позбавлені естетичного чуття: чужими неоковирними (з погляду наших фонетичних законів) словами так і засмічують, нівечать українську мову, одну з найбагатших і наймилозвучніших мов світу, ніби в ній не вистачає своїх слів. Мовляв, “мы, брат, просвищенны”.

Ось англійське hit (подаю в англійському написанні, бо українське звучання спотворює англійську мову) має точні українські відповідники, і не один: пісенька, співанка, складанка. Можна ще й додати означення модна, ходова. Донедавна було ще одне не наше (німецьке) слово шлягер.

Чи так уже нам потрібен був англійський hooligan? У нас і своїх вистачає, хоч греблю гати: бешкетник, шибеник, урвитель, пробийголова, палисвіт, збиточник, галабурдник, свавілець, розбишака, порушник громадського порядку. Щоправда, хуліган уже прижилося в нас, то й Бог із ним.

Але ось навіщо нам запозичувати hospis (споріднене з нашим гість), якщо в нас є не використуване тепер богадільня, а можна й дім милосердя. Навіщо hobby, якщо ми маємо захоплення, пристрасть, коник, примха. Що таке holding? Англійською мовою означає ділянка землі, запас, склад, сховище, чіпкий і т. ін. Але ж у нас є вже підприємство, фірма, акціонерне товариство, додайте до цього ще якесь людське означення — і буде нормальна назва: фірма-власник, фірма-розпорядник чи щось інше. Англійці (чи американці) могли створити свою назву, а ми? Не вистачає кебети чи що? Я написав це — і

Чи потрібне таке «збагачення»?

відразу згадалося з Шевченка: “Так як же ти й говорити не вмієш по-здешньому?”

А ось підряд вишикувалися: highway, hiring, high-tech (усе на хай) або hard-bop, hardware, hard-core, hard-rock. Тепер по порядку. Англійське high означає найвища точка, великий, високий, дорогий і п'яний теж; а way — шлях, дорога; разом highway (дослівно: велика дорога). У нас же, крім дорога, шлях, є ще й путь, гостинець, засвоєні автострада, автомагістраль. На щастя, хайвей поки що дехто вживає лише як екзотизм; але шось з вибоїнами, слава Богу, хайвеєм ще не називаємо. А от що таке hiring, мені не відомо; може, й лайка якась? Бо на лайку схоже. Слово high-tech американці утворили за допомогою відомого нам high (великий) і скорочення від technic. Таку назву дістав один із стилів в архітектурі, який у нас можна було б спокійнісінько назвати технологічним або конструктивістським стилем.

Наступний ряд: hard — твердий, важкий, дужий і под.; bop — скорочення від borper “джазовий музикант”, а що разом — Бог його відає; wage — товари, продукт виробництва, разом залізни вироби, боеприпаси, спиртний напій, а що воно насправді означає, отой мовний покруч хардвер, навряд чи простий смертний і збагне; core — музичне валторна, а що разом, мабуть, музиканти знають; rock — то є рок, разом важкий рок. До речі, саме слово rock в англійській мові означає скеля, камінь, причина нещастя, лід, безглузда помилка, трясистий, хитатися.

Треба ж, щоб запозичувати ще й harassment — у нас же є вдосталь слів для позначення цього не зовсім приємного почуття: занепокоєння, неспокій, острах, тривога, турбованість, роздратування. Англійське house, як жебрак, хапаємо — таж є в нас хата, будинок, дім, житло, оселя, квартира. Щодо house-music, то ми маємо давно запозичене філармонія, не влаштовує це — сотворіть за американським зразком: будинок музики, дім музики, музична оселя. Запозичувати ж coffee-house може лише той, хто не знає, що ми маємо гарне слово кав'ярня. А що воно таке heavy-trash, й дібрати важко: heavy — важкий, отупілий, нудний тощо; trash — покидьки, сміття, погань, разом, мабуть, таке, що й перекладати не годиться.

Фінансовий термін hedge, якщо б його ще правильно передати, то нагадуватиме

наше гедзь. А коли б до слова продаж чи купівля додати слово запобіжний, попередній або завчасний, вийшов би, мабуть, кращий термін, ніж отой англійський. Буде двома словами? Росіяни залізницю називають двома словами железная дорога, французи так само — chemin de fer, і нічого. Мабуть, те саме й з hedge-fond — у словниках української мови цього слова немає.

Чи треба на зірку театру, зірку екрана казати head-liner (head — голова, liner — лайнер, картина, гільза тощо)? Невідомо, навіщо нам слово harphening — подія, випадок, пригода? Так само hill-billy — горянин, бідак, сільський? Чи homing “здатність тварини знаходити дорогу додому” (мовби наше гомін, але ж бо ні) — інстинкт домівки. А ось hook “крюк, багор, пастка, сікач, серп”, як не вимовиш: чи хук (хукати дати), чи гук — все плутається поміж нашими словами. Не можу тут не згадати дуже модного тепер словечка tor, яке в англійській мові, крім іншого, означає також гичка буряка, перо цибулі, бадилля, дзига. А ми його скрізь тулимо. То чи потрібне таке “збагачення” нашої мови?

Чехи в другій половині XIX ст. послідовно замінили іншомовні слова своїми: театр — divadlo, тротуар — chodník, футбол — kopaná, граматика — mluvnické, синтаксис — skladba і под. І чудово розуміють одні одних. Ще раніше німці майже повністю позбулися чужої лексики і зараз її рідко допускають у свою мову. Французи теж пильно стежать за чистотою своєї мови і не спішають засмічувати її чужими словами, у них комп'ютер (навіть!) — ordinateur, принтер — imprimeur, монітор — surveiller, файл — dossier тощо. А нашу мову ми через своє інтелектуальне ліниство, треба чи не треба, нехтуючи власною багатющою лексикою (і діалектною та професійною теж) та необмеженими можливостями словотвору, захарашуємо, особливо останнім часом, незрозумілими й важкими для вимови англіцизмами: промоція, інтенція, уїк-енд, сингл, ріелтор тощо. Надто вже багато таких слів у науковій літературі.

Надмірне, бездумне вживання чужомовних слів робить мову малозрозумілою, перетворює її на жаргон і, що найгірше, руйнує її систему, розкидає усталені фонетичні й граматичні закони, гальмує сприйняття тексту, утруднює мислення.

Ближче до фонетикоморфологічних особливостей

Олександр ПОНОМАРІВ,
доктор філологічних наук, професор

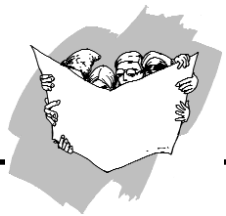
Не всі звуки, наявні в одній мові, мають відповідники в інших мовах. З огляду на це при запозичанні слів кожна мова на місце відсутніх у ній звуків підставляє найближчі до них за акустичним враженням власні. Наприклад, російська мова не має фрикативного звука, що йому відповідає **h** в англійській, німецькій, данській та інших мовах. Росіяни відтворюють цей звук то через **г**, то через **х**: гумус, Гейне, Гайдн, Гофман, Вільгельм (останнім часом почали писати Хофман, Вильхельм), хабанера (але Гавана), хіатус, хит, холдинг, хиппи тощо.

В українській мові літерою **х** відтворюється, як правило, іншомовна фонема **ch** (англ. **kh**): Фридрих (Friedrich), Халдея (Chaldaea), хакі (khaki); фонему **h** потрібно передавати через **г**. Про це зокрема йдеться в Словнику за редакцією Б. Грінченка, у Словнику іншомовних слів за редакцією академіка О. Мельничука, а також у Постанові Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 року “Український алфавіт латиницею”. Хотілося б, щоб це запам'ятали працівники Українського радіо й телебачення, численні публічні особи, які не тільки не читають жодних мовних порад, а й не заглядають у словники української мови. Нехтуючи рекомендації українських лексикографічних праць, вони беззастережно й безпідставно копіюють своїх московських колег і вимовляють хінді (одна з мов Індії), холокост, хомо сапієнс, хонорис кауза, у власних назвах Хайдеггер, Ханс, Хельмут, Хіларі, Хофман, Вільхельм, Нетаньяху, Ісфакхан, Йоханнесбург та ще в багатьох власних і загальних назвах, що про них пише Максим Маурітссон.

На підставі фонетичних можливостей української мови, де маємо **г** (**h**), **г** (**g**), **х** (**ch**, **kh**), потрібно писати й вимовляти Гайдеггер, Ганс, Гельмут, Гіларі, Гофман, Вільгельм, Нетаньягу, Ісфакхан, Йоганнесбург, гіт, гокей, гіппі, гаракірі, голдинг, гобі, гепі енд, Гюстон, Гайдабарад, геві-метал, гінді, гіндустані, Гайм і под. Крім непотрібного “хекання”, мусимо уникати й невмотивованого “текання”, писати й вимовляти не Габсбург, Гаваї, Гамбург, Гамлет, Гамсун, а Габсбург, Гаваї, Гамбург, Гамлет, Гамсун (Habsburg, Hawaii, Hamburg, Hamlet, Hamsun).

Потрібно частіше заглядати до академічних словників, де давно відмінюються слова пальто й ситро, де написано гіатус, гінді, голокост, Ісфакхан, Йоганнесбург, а не хіатус, хінді, холокост; де назва міста Сіверськодонецьк, а не Северодонецьк, де починають упорядковувати відтворення грецької тети: за зразком бібліотека, естетика, метод, теза, Прометей, поряд із невмотивованими міф та ефір подано закономірні міт і етер. Класики української літератури не тільки в минулому писали, а й тепер пишуть: “Путь на Голготу велична тоді, Коли тямить людина, на що й куди вона йде” (Леся Українка); “Блиснула шаслива ідея. Вона ще без форми, легка, невловима. Як етер” (Михайло Коцюбинський); “Ми скрізь були, нас вабив спів сирен, Сарматський степ і мармури Атен” (Микола Зеров); “Тим вістрям шодня й шоночі Він пильно обводив світ, Привчаючи наші очі За дійсність приймати міт” (Микола Руденко); “Вони летіли поруч у ясному світляному етері... Те саме відчувала й Галя, їй здалося, що в неї голубе не тільки плаття, а й вона сама стала етерна і ясна” (Валерій Шевчук).

Наслідуймо їхній приклад.

Коли мертві стають в оборону

Щоденна редакційна пошта, як правило, досить розмаїта. Однак серед сотень листів основними залишаються матеріали наших читачів про роковини окремих історичних подій, ювілеї тих чи тих видатних і менш відомих діячів національно-визвольного руху, української культури. Безперечно, що лиш той народ має майбутнє, який пам’ятає і шанує своє минуле, героїв і подвижників національного життя.

Про одного з них, Дмитра Паліїва, розповідає Лідія Купчик, голова Львівської міської організації Всеукраїнської ліги українських жінок. Приводом до написання листа став позов до Львівського окружного адмінсуду якоїсь луганської організації “Молодая гвардия”. Східноукраїнські (чи ж українські?) “гвардійці” вимагають від місцевої влади “демонтувати пам’ятну дошку, встановлену у Львові на вулиці Винниченка в пам’ять про відомого й шанованого галичанами громадського, політичного і військового діяча, справжнього українського патріота Дмитра Паліїва. Відчувається, — пише авторка, — що “ентузіастки” тієї організації нічого не знають про нього”.

Наталія Винників

Дмитро Паліїв (1896—1944) — відомий військово-політичний діяч, публіцист, літератор і редактор. Його життя і діяльність — тема ґрунтовного наукового дослідження. Результатом стала монографія “Дмитро Паліїв” (редактор доктор історичних наук Олег Купчинський), яку видало у Львові Наукове товариство ім. Тараса Шевченка, а презентацію книги провела Львівська міська організація Всеукраїнської ліги українських жінок. Зі сторінок цієї монументальної роботи перед нами постає надзвичайно колоритна постать сотника Дмитра Паліїва, людини різнопланових зацікавлень, які були підпорядковані ідеї служіння Україні.

Він був січовим стрільцем, співзасновником Української військової організації (УВО), послом від українців у польському парламенті, заснував партію “Фронт національної єдності”. Водночас багато працював як журналіст, редагував часописи, зокрема “Заграву”, “Новий час”, “Батьківщину”, “Перемогу”, “Українські вісті”.

У червні 1944-го у складі дивізії “Галичина” виїхав на фронт і там героїчно загинув, намагаючись вирватися з т. зв. “Бродівського котла”. Про нього залишилося багато спогадів. Їхнім лейтмотивом є думка, що якби не жертвне служіння таких людей, як Дмитро Паліїв та його соратники на різних етапах боротьби за права України, ми б і сьогодні не мали незалежної держави.

“І ось проти цього носія високого українського духу виступає якась “Молодая гвардия”, — не стримує обурення п. Купчик, — виступає зухвало, агресивно, з притаманною більшовицьким люттям і ненавистю до всього українського. Характерно, що рупором цього антиукраїнського випадку став депутат-регіонал Вадим Колесніченко, який на своєму блозі в інтернеті оприлюднив пасквіль під заголовком “Молодая гвардия” снова победила СС “Галичину”: 67 лет спустя”.

Галичанам болять, що мешканці тих теренів, які у них з пошаною називали Великою Україною, тепер так вороже ставляться до всього українського. Чому? Чи це наслідок яничарського виховання корінних українців, століттями гноблених Росією, закодованих страхом і рабською психологією, чи це стільки чужинців наїхало на українські землі на місце винищених патріотів України, на місце винищених голodomорами українців? — запитує вона.

Важко не погодитись з думкою Лідії Купчик, що українці, незалежно від регіону проживання, мали б краще знати історію своєї держави. Бо тоді б знали про меморіал на Янівському цвинтарі, де захоро-

нено тисячі українців, замордованих енкаведистами лише у львівських в’язницях. Неупереджений, справедливий людині з чистим (а не наповненим злобою і ненавистю до галичан) серцем цей величний меморіал може багато пояснити!

Таким “радителям справедливості”, як “гвардейцы” з Колесніченком на чолі, не зайве було б звернутися хоча б до інформації в Інтернеті, наприклад, про Комісію Дешена. Цю комісію уряд Канади створив 1985 року для розслідування у справах воєнних злочинців. До вимог розслідувати це питання також приєднався Центр Симона Візенталя з Австрії. Комісія аналізувала архівні матеріали, проводила слухання та допит свідків у Канаді й Західній Європі. Наприкінці 1986 року вона завершила роботу і надала уряду звіт, згідно з яким жодного воєнника дивізії “Галичина” не було визнано винним у скоєнні воєнних злочинів під час Другої світової війни. Та й Нюрнберзький процес не знайшов підстав для засудження дивізійників. А “гвардейцы” українсько-

го Луганська — знайшли? Якби ж то тільки вони.

Львівський окружний адмінсуд розглянув позов. “Докази” позивачів зводилися до пустопорожніх слів про “фашизм” Паліїва. Судді ж стверджували, що все подане позивачами не є юридичними доказами. На запитання, як меморіальна дошка у Львові впливає на права, свободи чи інтереси луганських “гвардейцев”, позивачі так і не відповіли. Попри всю, здавалося б, абсурдність позову, львівський суд 20 лютого 2012 р. оголосив постанову про незаконність розпорядження Львівського міського голови Садового А. І. “Про встановлення меморіальної таблиці Дмитру Паліїву” з вимогою її демонтувати.

У ще одному листі та ж авторка знайо-

Вцілілі учасники Кенгірського повстання і пам’ятник загиблим...

мить нас з іншою яскравою особистістю української історії — Наталею Винників. Народилася вона в містечку Винники, що біля Львова. Після закінчення гімназії у вересні

1940-го Н. Винник, як пише Лідія Купчик, “заарештували совєтські “визволителі”. Користуючись архівами польської поліції, вони мали оперативну інформацію про багатьох українських патріотів. Ті, хто боровся проти польського поневолення, тепер стали ворогами й московських “освободітелів”.

“Тоді, в січні 1941 р., в результаті по-

Відкриття пам’ятної дошки Дмитру Паліїву у Львові

вальних арештів української інтелігенції, — пише авторка, — переважно студентів львівських навчальних закладів, органи НКВД влаштували показовий політичний процес, що дістав назву “Процес—59” (за кількістю підсудних). Це була молодь від 16 до 30 років. Їх звинуватили у належності до Організації Українських Націоналістів (ОУН) та антисовєтській пропаганді. Підсудні, незважаючи на катування, трималися мужньо, заявивши, що вони борються за права українців на своїй землі, за власну державу. Винними себе не визнали. Вирок “освободітелів” був жорстоким: 42 осіб (серед них — 11 дівчат) засуджено до розстрілу.

Цікавою є сторінка протоколу з допитів Наталі, яка зберігається в архіві. Там, де мав стояти підпис, дівчина записує Декалог Українського Націоналіста і додає: “На підставі Заповідей, я, провідник ОУН в школі № 5, моє псевдо — “Ада”, не хочу розказувати слідству правди, не бажаю називати учасників організації, якими я керувала, не бажаю розказувати слідству про свою роботу в Організації Українських Націоналістів. Бажаю бути надалі вірною своїй організації, слідству я нічого більше не скажу, бо я хочу, щоби була Самостійна Україна. Остаюсь на позиціях оунівської влади. Наталія Винників. Львів, 10.XI.1940 р.”

Її також засудили до розстрілу. Згодом Рішенням Колегії Верховного суду СРСР від 15 березня 1941 року покарання було “пом’якшене”. Наталі Винників смертну кару замінили на 10 років концтаборів і 5 років позбавлення прав. Із Бригіток частину засуджених перевезли в бердичівську тюрму. З наближенням фронту, у липні 1941 року, коли німці бомбардували місто, Наталія разом з групою в’язнів вибралася на волю. Енкаведисти, відступаючи, підпалили тюрму і закидали її гранатами. Небагатьом вдалося врятуватися...

За якийсь час Наталія Винників продовжує боротьбу в лавах ОУН, тепер уже проти німецьких окупантів. Із похідними групами ОУН українську патріотку направили на Східну Україну. Їхнє завдання — організовувати населення східних регіонів на боротьбу з фашистами, за самостійну Україну. 9 лютого 1942 р. у Києві гестапо заарештувало Наталю Винників. Разом з іншими патріотами її розстріляли у Бабиному Яру. Дівчині йшов 22-й рік.

З попередніми темами перегукується

лист В. І. Прийми із Золочівського р-ну Львівської обл. Це вірш із груповим знімком. На ньому лише 18 із кількох тисяч жінок-політв’язнів концтабору “Кенгір”:

*П’ятсот Українок, п’ятсот Матерів
Проти танків в Кенгірі стали на бій...*

П’ятсот українко,

п’ятсот наших сестер,

Кинули виклик тюрмі — СССР..

І передостання строфа як молитовне благання до нащадків:

*Отож пам’ятаймо наших МАТЕРІВ,
А скільки їх було, отих Кенгірів,*

В просторах імперських,

страшних таборів,

На костях і крові наших дочок й синів...

Погодься: наші шановні читачі-дописувачі роблять велику справу, розгядуючи біла дзвонів національної пам’яті. Громадськість не мусить стояти осторонь, особливо коли це стосується захисту історичної правди, національної честі й гідності українців. Бо попри все держава — це ми, а не вони, хоч би як парадоксально це сьогодні звучало.

Та не заглиблюватимемося у пам’ять століть — погляньмо на те, що відбувається нині — в “незалежній” Україні. Скільки вже говорено-писано, мітинговано-пікетовано щодо відвертого україноненависника, антиукраїнського міністра освіти Табачника?! А хто-небудь із так званої української влади дав морально-правову оцінку шовіністичним випадкам голови кримського парламенту Владіміра Константинова щодо української мови, яка є державною згідно з Основним Законом (Конституцією) України? Чи, може, хто-небудь з Банкової зреагував на численні пасквілі того ж таки Табачника, Бузини й Ко, що методично і цілеспрямовано виконують замовлення сусідньої держави, точніше, її відомої служби? Те, що відбувається нині, зрештою, охарактеризував майже століття тому Володимир Винниченко: “Вся історія відносин між Москвою та Україною протягом більше як 250 літ, з моменту злуки цих двох держав є планомірне, безоглядне, безсоромне, нахабне нищення української нації всякими способами, вщерть до стертя всякого сліду її, щоб навіть імені її не лишилось”.

Стратегічно-імперські плани сусідів щодо України залишаються незмінними. У цьому ніхто не сумнівається, а Москва й не приховує. Та й торжество, саме так — торжество їхньої п’ятої колони говорить про це найкрасномовніше. А українська людність, від Луганська до Львова, від Чернігова до Криму, сподіватиметься й далі на окремих героїв? Що ж, гірко нагадувати відому думку: горе тій нації, коли вона потребує героїв...

Огляд підготував
Микола ЦИМБАЛЮК

Микола Лисенко і Шевченкова могила

До 170-річчя від дня народження М. В. Лисенка

Раїса ТАНАНА,
завідувач відділу Шевченківсько-го національного заповідника, заслужений працівник культури України

22 березня виповнилося 170 років від дня народження відомого українського композитора, одного з найкращих інтерпретаторів творчості Тараса Шевченка Миколи Віталійовича Лисенка.

Крізь усе життя талановитий композитор проніс любов і повагу до великого українського поета, надзвичайно захоплювався його творчістю. Із 1868 року написання музики до Шевченкового “Заповіту” (на замовлення галичан) Микола Віталійович розпочав велику серію творів під назвою “Музика до “Кобзаря”, до якої входить майже 90 вокальних номерів різних жанрів.

Та глибока шана і любов до Тараса Шевченка виявилася не тільки у звертанні композитора до його текстів, частими були й приїзди Миколи Віталійовича до місця вічного спочинку Кобзаря. Про це можна довідатись із тогочасної періодики, зі спогадів сина композитора — Остапа, із записів та автографів, які Лисенко залишив на сторінках книг вражень першого народного музею поета — Тарасової світлиці, із листування Миколи Віталійовича з талановитим педагогом, журналістом і вірним охоронцем Шевченкової могили В. С. Гнилосировим, із хорівим і культурно-освітнім діячем, хорівим диригентом і педагогом Г. І. Маркевичем.

В Інституті рукописів Національної бібліотеки України імені В. Вернадського та в Інституті рукописів Інституту літератури Національної академії наук України зберігаються кілька таких листів, датованих 1882—1896 рр. Із них дізнаємося, наприклад, що 1882 року Микола Віталійович зі своєю родиною відпочивав у Каневі. В листі до Г. І. Маркевича від 31 березня 1882-го він писав: “На літо маємо на гадці наймати собі дачу у Каневі, на горах, так що й Полтавщина уся, мов на долоні, і Дніпро під горою берег ріс, Тарасова оселя побіч, у Київ і в Кременчук водяний шлях недалеко. Місцина, кажуть, чудова, коли б тільки судилося найняти...” (ІР ІЛ НАНУ Ф 25, №176)

Микола Віталійович був членом Старої Київської громади, яка опікувалася впорядкуванням Шевченкової могили. Тому йому було небайдуже, у якому стані місце останнього спочинку поета. Його, як і інших старогромадівців, боляче вразила заборона київського губернатора встановити на Шевченковій могилі чавунний хрест, який виготовили 1883 року на заводі Термена в Києві. А причиною заборони стали слова Т. Г. Шевченка, які Василь Васильович Тарновський замовив для пам’ятника-хреста:

*Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.*

У листі від 12 травня 1896 року Микола Віталійович повідом-

ляє В. Гнилосирова про свій приїзд до Канева: “Ангеле небесний, кохане серденько Василь Степанович! Думаємо у середу, ось цього 15 липня бути в Каневі на могилі Батька Тараса. Я з усією сім’єю нашою, кілька студентів, може, Кониський. Чи не виїхав би нам назустріч допомогти чи човном, чи то підводою до гори добратися...” (ІР ЦНБ НАНУ ФІІІ, № 4348).

Відомості про Кобзаревих шанувальників, які приїздили вклонитися його могилі, Василь Степанович спершу записував власноруч. А потім вирішив, що люди можуть це робити самі. І 1893 року він замовляє спеціальну Книгу. Та з’явилася вона на столі в першому народному музеї Кобзаря лише через чотири роки — 1897-го: раніше покласти її не дозволяла місцева влада. Перший запис від 5 червня 1897 року у цій пам’ятній Книзі належав родині Лисенків.

Першим стоїть підпис композитора, потім його дружини — Ольги Антонівни, нижче — дітей: Катрусі, Галини, Остапа, Мар’яни. Особливу увагу привертає автограф наймолодшої доньки Мар’яни, якій тоді було 6 років. Своєю маленькою рукою вона не зовсім вправно вивела: “Муся Лисенко”.

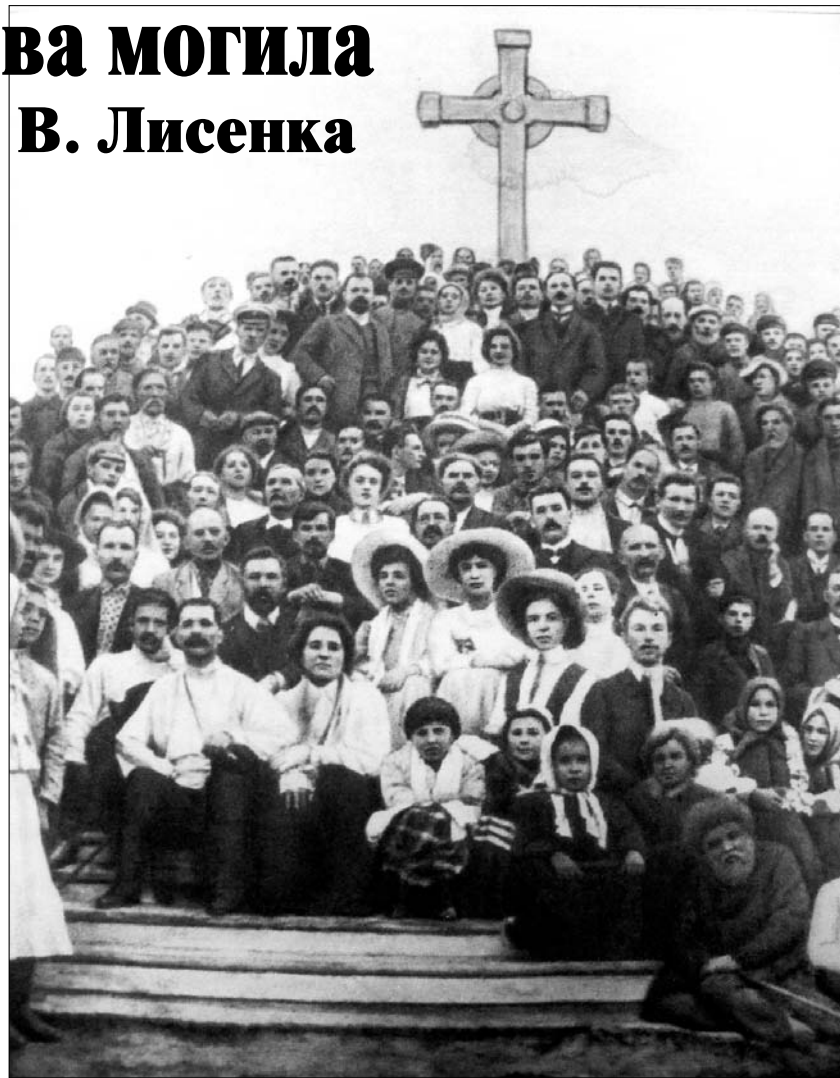
Відвідини Шевченкової могили стали традиційними у родині Лисенків. Ось як про це згадував син композитора Остап: “Бувало, як тільки зазеленіють лани широкополі, і Дніпро, і кручі, Микола Віталійович не знаходив собі місця: “Пора до Тараса в гості”. В останню хвилину до нас приєднувалися десятки знайомих (Ста-

липня. Він повертався зі своїми хористами з подорожі Україною. До книги вражень вони записали: “Хористи М. Лисенка, повертаючись із своєї мандрівки, поклали собі побувати на Тарасовій могилі. Пом’янули піснею, промовами, читанням “Кобзаря” нашого генія, подякували тим добродіям, що догадалися завести цю Книгу, полюбувалися чудовим Дніпром і горами, і поїхали”. І підписи: перший — М. Лисенка, далі — його хористів.

Перегорнувши вже пожовклі від часу сторінки першої книги вражень, знову натрапляємо на автографи родини Лисенків — 6 серпня 1898 року. Після Северина Паньківського та Михайла Яворського свої підписи поставили Ольга, Микола, Остап і Мар’яна Лисенки. Для дружини Миколи Віталійовича Ольги Антонівни це була остання поїздка до Канева — через два роки її не стало.

Нелегко було композитору з п’ятьма дітьми після смерті дружини. Та й у такі скрутні часи він ніколи не забував відвідати Тарасову гору. Разом із Михайлом Старицьким, художником Іваном Трушем, донькою Михайла Драгоманова Аріадною 1900 року композитор знову приходив до священної могили Кобзаря.

Після цієї поїздки до Канева художник із Галичини створив два варіанти картини “Могила

Члени “Українського клубу” біля могили Т. Г. Шевченка

могили і Микола Віталійович.

Ось один із записів:

“30 травня 1906 року одвідали Батькову могилу. Подай нам, Боже, діждати кращих, жаданих днів волі й світа України-неньки”.

Із 1908 року М. В. Лисенко очолив “Український клуб у Києві”, у якому проводив величезну музичну й культурно-освітню роботу. Тут постійно відбувалися літературні й музичні вечори. “Український клуб” став центром комітету зі спорудження пам’ятника Тарасові Шевченку й спеціального комітету під головуванням М. В. Лисенка із відзначення 50-х роковин із дня смерті поета.

Починаючи з 1909 року, Микола Віталійович організовував громадські мандрівки до могили Великого Кобзаря. Про це свідчить і запис у Книзі вражень від 24 травня:

“Перша українська громадська мандрівка, уряджена Київським “Українським клубом”. Голова клубу — Микола Лисенко”.

А нижче на двох сторінках лишили автографи члени цього клубу, серед яких — публіцист, внук відомого українського байкаря Я. П. Гулаком-Артемівським і кількома іншими шанувальниками Тараса Шевченка вкотре вже побував на Тарасовій горі.

Люди, які приходили до могили Кобзаря, у своїх записках висловлювали віру в краще життя, в те, що Україна буде незалежною. Про вільну, відроджену Україну мріяв біля Шевченкової

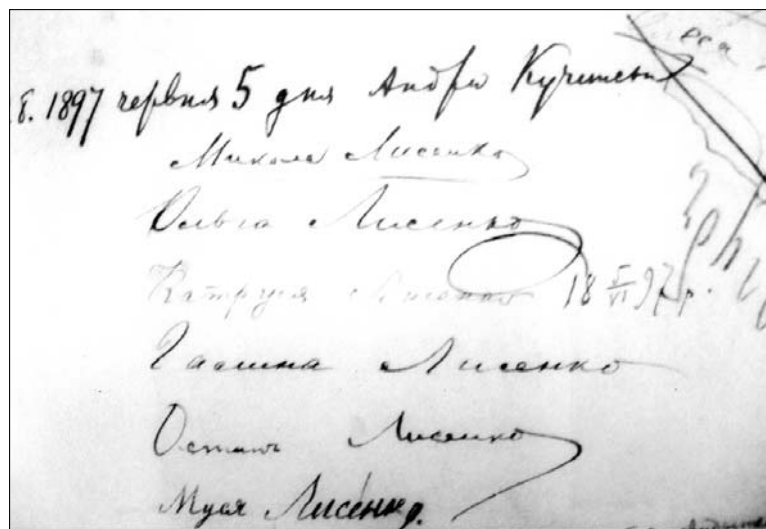
гора мов обсіпана була людьми. Зібралось тут сила народу. Була, звісно, кінна та піша поліція... Приїжджій священик відправив панахиду, яку проспівали подорожні, а як тільки скінчив, знову з більшим запалом зі всіх грудей виривався гучний спів “Заповіту”. (Газета “Руслан” від 17.06.1909)

Щоб назавжди закарбувати в пам’яті той незабутній травневий день, усі учасники мандрівки сфотографувалися біля дорогої могили. Репродукція цієї світлини зберігається у музеї Кобзаря на Тарасовій горі.

1910 року Микола Віталійович знову приїздив із членами Українського клубу до Шевченкової могили. Про це дізнаємось із тогочасної періодики, а також із записів Є. Чикаленка у його “Щоденнику”.

1911-го минало 50 років від дня смерті геніального українського поета. Його шанувальники готувалися відзначити цей ювілей. Готувався до нього і “Український клуб” на чолі з М. Лисенком. Але ще задовго до ювілею, в листопаді 1910 року, начальник Київського охоронного відділу надіслав доповідну записку Київському генерал-губернаторові з вимогою заборонити відзначення 50-ліття з дня смерті Т. Г. Шевченка. І той заборонив будь-які ювілейні заходи. Тож зрозуміло, чому 1911 року не відбулася традиційна подорож Київського “Українського клубу” до Шевченкової могили.

Така подорож відбулася 27 травня 1912 року, хоч і проходила вона під пильним наглядом “помічника пристава Либідської дільниці Яворського з двома приставами”. До членів “Українського клубу” приєдналися не лише українці, а й гості інших національностей. “...о 9 годині ранку маленький парохід “Марія” рушив вниз по Дніпру. Народу на пароході повно — до 400 душ... Серед гостей

Підписи родини Лисенків у пам’ятній Книзі

рицькі, Косачі, хористи, учні батька)... До самого Канева лунало над сивим Дніпром полум’яне слово Тараса. Потім довго піднімалися на крутий горб. Ішли мовчки. Батько не раз зупинявся, важко дихаючи, спираючись на свій гуцульський топірець. Видно було, що йому, людині з хворим серцем, нелегко дається гора. Та він ніколи не скаржився... Довгі хвилини простоював Микола Віталійович над дорогою могилою свого вчителя і старшого брата...” (Остап Лисенко. Спогади про батька. — К., Музична Україна, 1991. — С. 129.)

Цього ж, 1897 року, Микола Віталійович ще раз побував біля дорогої серцю могили. Це було 19

Т. Г. Шевченка”. Одна з них зберігається у Львівському літературно-меморіальному музеї Івана Франка, друга — у Національному музеї м. Львова.

Наступного, 1901 року, Микола Лисенко разом із сином Остапом, внуком відомого українського байкаря Я. П. Гулаком-Артемівським і кількома іншими шанувальниками Тараса Шевченка вкотре вже побував на Тарасовій горі.

Люди, які приходили до могили Кобзаря, у своїх записках висловлювали віру в краще життя, в те, що Україна буде незалежною. Про вільну, відроджену Україну мріяв біля Шевченкової

клубу виділяється декілька родин і окремих осіб — великоросів і поляків... На палубі скоро склався невеликий хор. Одна пісня змінюється другою. В пів на п'яту годину дня парохід підходить до Тарасової гори. Ще здалеку видно по горах купи селян і міської інтелігенції з Канева, а біля Тарасової могили — їх найгустіше. Поміж натовпу народи рябють поліцейські мундири... До хреста на могилі трудно підступитися... Ледве протиснувшись крізь цей натовп, представники клубу кладуть на могилу Великого Кобзаря живі квіти і свій вінок без всякого напису. Другий вінок — металевий — кладе на Тарасову могилу представник товариства Московського Художнього театру. Г. Бурджалов... — так писала газета “Рада” (“Рада”, 1912, 29 травня.)

Виступи хору М. Лисенка на Тарасовій горі завжди справляли велике враження на охоронця Шевченкової могили Івана Олександровича Ядловського: “Як пригадаю я хор Миколи Віталійовича Лисенка, який тут співав, на могилі, то і досі по моєму тілу мурашки лазять. Я не пам'ятаю де були, на небі, чи на землі. Я думаю: “Якби це почув покійний Тарас! Минуло десять років, а мені ще сниться спів хора...”. (Нехорощев С. С. Спогади. Іван Ядловський Науковий архів ШНЗ. — Ф-12, оп. 1. спр. 4).

На превеликий жаль, не за всі роки дійшли до нас Книги вражень із Тарасової світлиці. Відсутня Книга і за 1912 рік. А ми впевнені, що того травневого дня запис до неї робив і Микола Віталійович з членами “Українського клубу”.

Та зберігся унікальний експонат — той металевий вінок, який поклав актор Московського художнього театру Г. Бурджалов. Він у відновленій 1991 року Тарасовій світлиці на почесному місці.

У листопаді 1912 року видатного композитора не стало. Але славу традицію приїздити до Кобзареві могили продовжили його діти, внуки, учні. Особливо часто бував на Тарасовій горі син композитора Остап Лисенко. Через два роки після смерті батька, ювілейного 1914 року, він разом із численними шанувальниками Кобзаря приїздив із Києва поклонитися Кобзареві. Це було в неділю Святої трійці 25 травня 1914 року. Люди лишили записи в Книзі вражень на трьох сторінках. Серед присутніх — відомі українські поети М. Вороний, А. Баккалінський, український бібліограф, літературознавець В. Дорошенко. Двічі цього дня у Книзі вражень розписався і Остап Лисенко.

1988 року побував на Тарасовій горі правнук композитора, доцент Київської консерваторії Віталій Романович Лисенко разом з учасниками українського народного ансамблю пісні і танцю Будинку культури трамвайно-тролейбусного управління м. Києва. Він керував цим ансамблем. Після виступу та ознайомлення з експозицією музею він записав до Книги вражень: “З глибокою вдячністю і шаною приносимо свій уклін Великому Кобзареві”. Неодноразово вклонявся Шевченковій могилі і внучка композитора Рада Остапівна Лисенко. Славна традиція триває.

Надія КИР'ЯН

У приміщенні Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова відбулося свято, де вшанували пам'ять “найбільшого генія України Тараса Шевченка і відзначили тих, хто хоче йти шляхом видатного поета й підносити якомога вище наше слово”, як зауважив організатор дійства, професор Київського міжнародного університету, голова Київського міського об'єднання “Просвіти” Іван Пилипович Юшук.

До цієї події “Просвіта” провела учнівський літературний конкурс “Рідне українське слово”, а педагоги й учні 187-ї київської школи підготували художню частину.

“Понад 150 років тому перестало битися серце великого українського поета Тараса Шевченка.

У дорослому віці лише три роки довелося йому пожити в Україні, але вона жила в його серці”, — такими словами Іван Юшук розпочав свято. Після цього учнів київських шкіл, гімназій, ліцеїв

Заповів у спадок слово

— учасників літературного курсу нагородили грамотами, дипломами й подарунками від “Просвіти”. Як переможців у різних номінаціях та вікових категоріях журі відзначило Катерину Кондратенко, Анастасію Бондаренко, Діану Чупрій, Мирославу Губар, Олександру М'яленко, Ксенію Ткачук, Ольгу Шаповал.

По всій Україні нині пройшли й проходять заходи, присвячені Тарасові Шевченку. І кожен учасник намагається внести свою “родзинку”. Зокрема, вчителі 187-ї школи Сергій Олександрович Рубан, Олександр Олександрович Рубан, Наталія Миколаївна Марчук, Вероніка Вікторівна Пастушенко зібрали й прочитали зі сцени десятки висловлювань польських, чеських, сербських, російських, німецьких, австрійських та інших видатних діячів різних країн про світову велич Шевченка. Як сказала Полін Бен-

тлі, відома англійська політична діячка, журналістка, “Тарас Шевченко виходить за межі однієї країни. Він поет усього людства. Його заклик до братерства й любові, до правди й справедливості, а понад усе до волі, має всесвітнє значення”. Шкільний хор “Непосиди” під керівництвом Лариси Євгенівни Драганової, солістки народного ансамблю “Купава” Центру культури і мистецтв Національного педагогічного університету ім. Михайла Драгоманова, вчителі Оксана Леонідівна Кірковська, Світлана Олексіївна Фурса та інші виконали пісні на слова Шевченка та декламували його поезії. Учениці 10 класу Ольга Шаповал та Анастасія Візняк прочитали власні вірші про Шев-

Фото Надії Кир'ян

ченка, а учасники шкільного театру “Джерело” виконали уривок з п'єси “Назар Стодоля”.

Підготувала сценарій та провела захід вчитель української мови та літератури київської спеціалізованої школи № 187 з поглибленим вивченням української та англійської мов Ольга Миколаївна Ходацька.

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото автора

Говорячи про лауреата Національної премії ім. Т. Шевченка, народного артиста України Василя Нечепу, згадуються слова Ярослава Чорногуза: “Хай зазвучить струна жива, Розкаже про своїх героїв, Хай в серце западуть слова: “Кобзар — це не жебрак, а воїн”. Василь Григорович — як-

«Кобзар — це не жебрак, а воїн»

равий представник старосвітської чернігівської кобзарської школи. Днями в Національному центрі ділового та культурного співробітництва “Український дім” відбувся творчий вечір Василя Нечепи та презентація книжки “Рід козацький величавий”.

...На сцені композиція арийського захисника Мамає. Поруч — інструменти українського генія Олександра Корнієвського, який створив бандуру (певно, за це й одбув 24 роки у таборах). А ось і ошатна книжка “У рокотанні, риданні бандур”, де на 500 сторінках виписано, як він працював...

— Ми розпочали марафон “Уклін тобі, Тарасе”, присвячений нашому генію — Великому Кобзарю. До 200-ї річниці проведемо 200 таких концертів. Сьогоднішній уже дванадцятий. Я надзвичайно багато співав у цьому залі, на цій сцені. Вітаю вас із весною, із Тарасовим днем. Та потрібно, щоб день Тараса був

щодня. Тоді в Україні все буде гаразд, — звернувся до присутніх Василь Нечеп. А пісня “Отче наш, Тарасе всемогутній” нікого не залишила байдужим.

Надійшло привітання від Президента України 2005—2010 років Віктора Ющенка: “...кобзарі-лірники є своєрідними ангелами, які оберігають та плекають лицарський дух. Ви один із таких ангелів-охоронців, адже маєте унікальний дар оживляти голос предків та улаштовувати Україну”.

Духовий оркестр військово-музичного центру сухопутних військ Збройних Сил України виконав увертюру до опери Миколи Лисенка “Тарас Бульба”. У виконанні Василя Нечепи прозвучали класичні твори українських композиторів, твори сучасних авторів, українські народні пісні та думи. Схвилювали до сліз “Благословен будь, краю дорогий”, “Білий ангел Славутича”, “Я до тебе, матусю, у пісні іду”, “Батьківський поріг” та вперше виконана Василем Григоровичем “Яблунева доля”. Не залишили бай-

дужими українські народні пісні “Ой ти, дівчино заручена”, “Ой ти, дівчино, з горіха зерня”.

У виконанні Капели бандуристів імені Остапа Вересая Чернігівського обласного філармонійного центру фестивалів та концертних програм (художній керівник — заслужена артистка України Раїса Борщ, хормейстер — заслужений працівник України Микола Борщ) пролунали “Зачарована Десна”, “Думи мої, думи мої”, “Рече та стогне Дніпр широкий”.

«Шевченко-фест»

У Луганську за інформаційної підтримки ГП “Права Справа” пройшов фестиваль “Шевченко-фест”. Ідея імпрези належить одному з керівників Громадської ініціативи П. Малийову. Серед авторів програми заходу — художник А. Медяник. Гості фестивалю насолоджувалися виступами представників різних видів мистецтва. Це вкотре підтвердило, що Тарас Шевченко — геній української культури і велич його можна висловлювати за допомогою літератури, образотворчого мистецтва, музики тощо. Зацікавила серія плакатів-ілюстрацій А. Мельник до відомих афоризмів Т. Шевченка “Караюсь, мучюсь, але не каюсь!”, “Схаменіться, недолюдки!”, “Ну що б, здавалося, слова” та інші. Музична частина зачарувала виступом луганської скрипальки Олеси Заграви, яка співала пісні на вірші великого поета та виконала власну композицію на слова Лесі Українки. Патріотичну атмосферу фестивалю підтримувало слайд-шоу плакатів та відео з концерту рок-гурту “Кому вниз”.

Справжнім подарунком для шанувальників української культури був виступ співака, музиканта, невтомного патріота України, бандуриста Живомила Лютого. Не залишив байдужим конкурс на кращу вишиванку. Фестиваль завершився кінопоказом історичної стрічки “Богдан-Зиновій Хмельницький”.

Прес-служба ГП “Права Справа”

Запоріжці на Закарпатті

церті (збір коштів на виготовлення пам'ятника Т. Шевченку у Запоріжжі), виконавши пісні на слова Великого Кобзаря, Лесі Українки, козацькі та народні пісні.

Порадували учасники хору своїм співом і мешканців Сваляви. В Ужгороді, столиці Закарпат-

ського краю, хор “Дніпро” взяв участь у заходах та концерті, присвячених Дню народження Тараса Шевченка та 73-й річниці проголошення Закарпатської України.

Прес-служба 300 ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Павло ПОДОБЕД,
координатор благодійної ініціативи “Героїка”

Знайти хорунжого

У грудні 2011 року у читальній залі Центрального державного архіву вищих органів влади та управління я переглядав рапорти й звіти старшин 8-ї стрілецької бригади 3-ї Залізної дивізії Армії УНР. Серед сотень документів увагу привернув маленький клаптик паперу за підписом командира бригади. Це був рапорт про бій 28 серпня 1920 року поблизу села Комарівка на Дністрі. У документі йшлося про те, що вояки Кінної штабової сотні 8-ї стрілецької бригади 3-ї Залізної дивізії якнайкраще проявили себе у бою з більшовиками. У запеклому двобої українці залишили в полі 18 ворожих трупів. Втрати унерівнів становили: двоє вбитих та четверо поранених. Убиті: козак Андрій Марчак і Ермолаєв. Поранені: хорунжі Василь Кривла, Тихін Хилюк, Кость Пашкевич і сотник Віроцький.

Опір штабової кінної сотні був настільки потужним, що того спекотного дня росіяни так і не змогли форсувати Дністер у районі Комарівки. Козаки перенесли поранених через річку. Зупинились у місті Нижнів (тепер село Тлумацького району Івано-Франківської області).

Ще один знайдений документ пролив світло на долю поранених. Наступного дня, 29 серпня 1920 року, хорунжий Хилюк помер. Поховали українського старшину з військовими почестями на міському греко-католицькому цвинтарі.

Місяцем пізніше пощастило відшукати документ, який покликав на Івано-Франківщину. Цим документом була реєстраційна картка хорунжого Кінної сотні штабу 8-ї стрілецької бригади 3-ї Залізної дивізії Армії УНР Тихона Хилюка. Знахідка розкрила подробиці біографії небіжчика.

У лютому 2012-го пошуки ін-

формації про загиблого старшину приводять до Нижнева. Цей населений пункт розташований на франківському березі Дністра, на іншому боці — Тернопільщина. Отже, останній бій Хилюка відбувся на тернопільському боці річки. Комарівку та Нижнів розділяють 10 км асфальтованої дороги. У центрі села — сільська рада. Її секретар уважно вислуховує історію про українського вояка, радить звернутися до старожилів. За десять хвилин маємо список найстаріших нижнівців, йдемо за адресами. П'ять годин спілкування і жодних результатів. Найстаріші мешканки села Параска Гре-

...Ось ми на місцевому греко-католицькому кладовищі, аби відшукати хрест із написом “Тихін Хилюк”. За три години оглянули всі пам'ятники — знову без результатів. Парафіянка місцевої церкви, що мешкає неподалік від цвинтаря, радить поговорити з сільським краєзнавцем Дмитром Лупинським. Вражений знахідками з київських архівів, сільський історик протягом тижня опитує десятки людей. Один дідусь розповів, що ще малим чув від тата історію про “похорон східняка-петлюрівця у Нижневі”. Однак обережний батько ніколи не показував синові “української могили”. Відомо лише, що Хилюка поховали на військовому секторі кладовища, поруч з могилами воїнів Російської імператорської та Австро-Угорської армій. За советів усі військові поховання були розорані. Серед знищених могил і поховання хорунжого.

Вирішили пошукати у рідному селі Хилюка — Гурівцях. Місцева краєзнавиця пані Ольга Полонська навіть збирає сільське віче, на якому зачитує біографію вояка-односельця. Невдовзі поталанило з'ясувати низку подробиць про людину, яка поклала своє життя за незалежність УНР. І нарешті фрагменти мозаїки утворюють єдине ціле.

Тихін Феофанович Хилюк народився 1883 року в селі Гурівці Бердичівського повіту Київської губернії (тепер село Гурівці Козятинського району Вінницької області) у заможній родині. Батько мав власного вітряка та добротну хату в Галасайовому кутку Гурівців. У господарстві допомагали троє синів: Юстин, Омелько та Тихін. Коли в селі зруйнувалася стара дерев'яна церква (1735 року будівництва), Феофан Хилюк виступив з ініціативою зве-

Церква в с. Гурівці

чин та Параска Киркуш ні сном, ні духом про хорунжого Хилюка. Та що там хорунжий, бабці не чули про серпневі бої на Дністрі 1920 року, коли кілька тисяч воїнів Армії УНР зійшлись у боротьбі з військами більшовицької Росії. Батьки просто боялися переповідати своїм дітям про такі події.

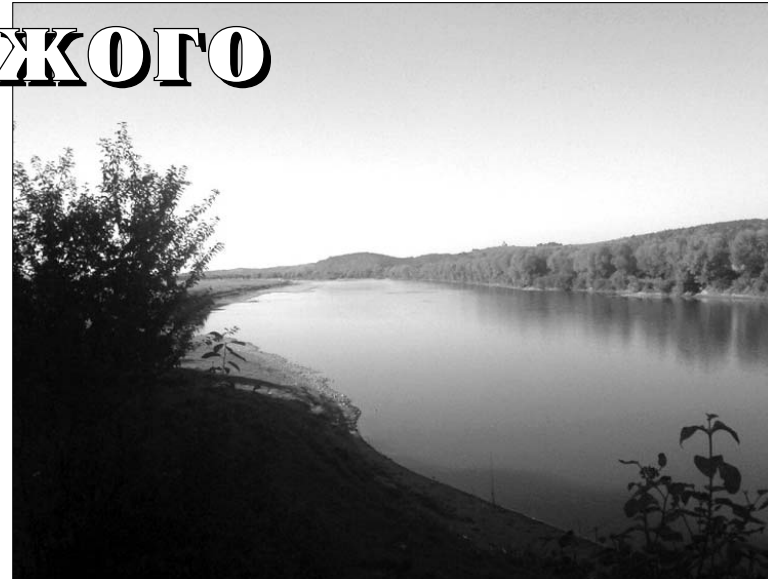
Трагедія одного кохання

Це трапилося у селі Личківці, біля Гусятина на Тернопільщині. Поет Тимон Заборовський не мав змоги поєднатися з коханою дівчиною. П'ять років терзали його серце переживання і моральні страждання, врешті чутливий юнак не витримав їх і покінчив життя самогубством, кинувшись у бурхливі хвилі Збруча...

зара, Юліуша Коженювського, Францішека Ковальського, Яна Казімежа Ординця, які згодом справді стали видатними письменниками. Дружив із Спиридоном Осташевським, автором українських казок. Їхню дружбу і бешкетні витівки описав Францішек Ковальський у поемі “Тимонек”, де намагався возвеличити неординарну поетичну натуру Тимона (окремі частини цього твору опубліковані в журналі “Атенеум”, 1843—1847). До 1817 року поет жив у Кременці, згодом переїхав до Варшави, працював чиновником і редагував журнал “Наукові вправи”, та 1819 року повернувся до свого маєтку в Личківцях, серед Медоборів.

Із 1817 року друкує в періодиці

свої статті, переклади (зокрема переклав із французької трагедію Вольтера “Танкред”), вірші, поеми, через рік у періодиці побачила світ створена на кременецьких враженнях поема “Парнас уві сні”. Багато працює над “лицарською” поемою “Здобуття Києва”, в основу якої покладено епізод із хроніки Галла Аноніма про захоплення в XI ст. столиці Київської Русі Болеславом Хоробрим, окремі пісні з цього твору були опубліковані в періодиці. У 1822—1824 роках написав поему “Боян” (опублікована 1823 року в журналі “Атенеум”, не завершена), драми “Богдан Хмельницький”, “Уміві”, “Тасмниці, або Борис і Мільвіна”, вони побачили світ після смерті автора. На думку дослідниці його спадщини

Дністер біля м. Нижнів

лення нової. Відтак Феофан став церковним старостою у відродженому храмі.

Тихін закінчив вищу початкову школу. 5 березня 1920 р. вступив до Окремого відділу ім. Івана Сірка Армії УНР на посаду молодшого старшини кулеметної ватаги. 3 травня 1920 р. продовжив службу в Кінній сотні штабу 8-ї стрілецької бригади 3-ї Залізної дивізії Армії УНР.

Учасник боїв з більшовиками в травні 1920 року за оборонну лінію Ямпіль—Чернівці. Від травня 1920 року і до загибелі брав участь у всіх бойових діях 8-ї бригади 3-ї Залізної дивізії. Під час спроб 1-ї Кінної армії Будьонного форсувати Дністер (Армія УНР утримувала 100-кілометрову ділянку фронту вздовж річки) виявив неабияку хоробрість. У бою поблизу Комарівки (тепер Тернопільська область), 28 серпня 1920 року, пішов в атаку на червоних. На відтинку хорунжого Хилюка вісімнадцять більшовиків загинуло від українських шабель. Сам Хилюк отримав важке поранення. Козаки перенесли Тихона через річку. Зупинились у місті Нижнів. Наступного дня, 29 серпня, хорунжий Хилюк помер. Поховали українського старшину з військовими почестями на міському цвинтарі. Після Другої світової війни його могилу разом з іншими військовими похованнями знищили комуністи.

Мав дружину й четверо дітей. Подальша доля родини невідома.

За збігом обставин племінник хорунжого (син Юстина Хилюка) Петро Хилюк був членом КП(б)У. Коли в повоєнні роки голова гурівського колгоспу вирішив розорати один із місцевих цвинтарів, Петро був категорично проти. Чи знав він про долю свого дядька-петлюрівця? Інший брат Тихона Хилюка також мав дітей. Зокрема у Гурівцях мешкав онук Омелька Хилюка Олександр Нестерук. Яка доля дружини та дітей самого Тихона Хилюка? Де оселилася вдова? Чи повернулася вона до Радянської України, чи емігрувала?

Доля відважного хорунжого типова для тисяч українських родин. Однак лише в окремих випадках вдається скласти біографію загиблого воїна. Чи зможе Хилюк посісти гідне місце в історії рідного села? Чи перейменують на його честь одну з вулиць, поставлять пам'ятник чи відкриють меморіальну дошку? Відповіді на ці питання повинен дати кожен із нас, адже йдеться не про окреме село і не про окрему військову могилу. Ідеться про наш цивілізаційний вибір.

Якщо вам відома будь-яка інформація про нащадків хорунжого Кінної сотні штабу 8-ї стрілецької бригади 3-ї Залізної дивізії Армії УНР Тихона Хилюка — відгукніться за адресою: heroic.spirit@gmail.com

Олександр АСТАФ'ЄВ,
Личківці—Гусятин—Київ—Варшава

Його називали співцем “подільської Швейцарії”, одним із найвидатніших представників “української школи” у польській літературі й ставили його ім'я поряд з ім'ям Адама Міцкевича. Він народився 18 квітня 1799 року в селі Личківці біля Гусятина, в материнському маєтку. Батько шляхтич, а мати походила із славетного роду Шептицьких, була родичкою Тадеуша Чацького, відомого історика, педагога, організатора освіти, співзасновника й керівника Кременецького ліцею. Саме “благородний Чацький”, як назвав його у повісті “Варнак” Тарас Шевченко, посприяв тому, що після навчання у львівському коледжі хлопець у 1810—1816 роках здобував освіту у “Волинських Афінах”.

Тут він належав до студентського “Клубу письменників”, описаного в його однойменній героїко-комічній поемі, і потрапив до оточення однодумців — Кароля Сенкевича, Густава Олі-

Марії Данілевічової (монографія “Тимон Заборовський, життя і творчість”, Варшава, 1933), найбільшу славу поетові принесла поема “Подільські думи за часів турецького панування”, що з'явилася у львівському альманасі “Галичанин” (1830, т. 2). У ній він звеличує захисників рідної землі від турецьких нападників, змальовує неповторну красу Поділля, зокрема Медоборів, виводить образ лірника Тимофія.

У травні 1823 року, на одній із вечірок у свого друга, письменника Станіслава Стажинського, поет побачив просту селянську дівчину й закохався в неї. Ім'я її залишилося невідомим, у його творах і листах вона фігурує під іменем “Альзіра” — героїня тра-

гедії Вольтера “Альзіра і американці”. Судячи з його листів до друзів, дівчина відповідала на його почуття, та на заваді стали батьки, які шлюб шляхтича з бідною селянкою вважали мезальянсом, а деспотична мати погрожувала синові позбавити його спадку. П'ять років шматували його серце переживання і моральні страждання, що заувальовано помітно з його листів до друзів. Урешті чутливий юнак не зміг цих сердечних мук і 20 березня 1828 року покінчив життя самогубством, кинувшись у бурхливі хвилі Збруча. Це сталося в його рідних Личківцях, біля Гусятина. Друзі відгукнулися на його смерть журливими творами, серед яких найвідоміший вірш Тимка Падури “Остання думка Тимона Заборовського”. Рукописні автографи його творів потрапили до бібліотеки Чарторийських у Пулавах, вони були надруковані після смерті автора. А 1936 року у Варшаві дослідниця Марія Данілевічова видала том його “Вибраних листів”.